

Nr. 12, december 2004

MOLEN Wereld

De Hoekstermolen
in de Tjaard van
Aylvapolder

Molens Rijnland

25 jaar Peellandse
Molenstichting

Dit nummer bevat
uw acceptgiro
voor 2005

MOLEN Wereld

COLOFON

Redactie & administratie:

Moerdijkstraat 39 2751 BE Moerkapelle,
Tel./fax: +31 (0)79-5931303
E-mail adres: jsbakker@molenwereld.nl

Verschijsing:

elf maal per jaar, als regel op de eerste woensdag van de maand. Gedurende de maanden juli en augustus verschijnt één gecombineerd nummer

Uitgave:

De 'Molenwereld' is een uitgave van de Stichting Molenwereld
Benedenrijweg 521 2987 VA Ridderkerk
Tel.: 0180-411018

Uitgever:

chr. S.J. Veerman
Neptunushof 28 2931 XS Krimpen a/d Lek
Tel.: 0180-524509
E-mail adres: sjv@xs4all.nl

Redactie:

chr. J.S. Bakker
Moerdijkstraat 37 2751 BE Moerkapelle,
Tel/fax 079-5931303
E-mail adres: jsbakker@molenwereld.nl

chr. B.H.J. Mols

Provincialeweg Zuid 42, 4286 LM Almkkerk,
Tel.: 06-50283248
E-mail adres: bart68@planet.nl

Advertenties:

J. Ottevanger
Molenviergang 2 2761 BK Zevenhuizen
Tel.: 0180-638180 / Fax: 0180-638179
E-mail adres: johan@bovenmolen.nl

Abonnementen:

Tel.: +31 (079)-5931303 (na 18.00 uur) / Fax: +31 (079)-5931303
Nederland (€ 47,50) per jaar (incl. 6% BTW)

Overige landen Europa (€ 65,-)
Andere landen prijs op aanvraag

De abonnementsprijs dient bij vooruitbetaling te worden voldaan.

Abonnementen kunnen op ieder gewenst moment ingaan en worden automatisch verlengd tenzij een abonnement uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar schriftelijk wordt opgezegd

De in het lopende abonnementsjaar (van januari t/m december) reeds verschenen nummers worden na ontvangst van het abonnementsgeld direct toegezonden, indien nog voorradig

**Prijs losse nummers: in Nederland € 6,-;
overig Europa € 7,- (exclusief porto)**

Donateurs van de Stichting Molenwereld ontvangen het blad gratis bij een minimum-donatie van € 62,50
Op schenkingen en legaten aan de Stichting Molenwereld is artikel 24 lid 4 van de Successiewet van toepassing

Bankrelatie:

Voor Nederland: Postbank 4506935 / Rabobank 3750.30.867
Voor België: Postcheque 000-1746998-28

Kopij:

Zenden aan de redactie van de Molenwereld,
Moerdijkstraat 39, 2751 BE Moerkapelle

Lay-out en Druk:

Vis Offset, Alphen aan den Rijn

ISSN 1387-2974

© COPYRIGHT 2004 Stichting Molenwereld Moerkapelle
Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

Inhoud

pagina

Molens Actueel	387
Grensmolens	396
25 jaar Peellandse Molenstichting <i>Gerard Sturkenboom</i>	398
NVVM-molenmakers actief	401
Molens Rijnland	403
Zoeker	407
Het slachtoffer voor de Veendermolen <i>J.S. Bakker</i>	408
De Hoekstermolen in de Tjaard van Aylvapolder <i>Jan Hofstra</i>	411
Inhoudsopgave 2004	419

Redactioneel

Dit nummer, dat ook wordt toegezonden aan de relaties van de Rijnlandse Molenstichting, maakt de zevende jaargang vol. In totaal zijn er nu 77 nummers verschenen. Deze zevende jaargang is de omvangrijkste ooit. Moest u het in 2003 nog met 372 pagina's doen; deze jaargang telt er niet minder dan 424; ruim vijftig pagina's meer! In 1998 waren het er nog maar 268!

In dit nummer is het hoofdartikel gewijd aan de molen van de Tjaardt van Aylvapolder niet ver van Bolsward. De molen van deze polder brandde in 1959 af, een lege plaats achterlatend. Daar in Burgwerd bleef men de molen missen, terwijl elders een molen zo in de verdrukking kwam dat handhaving ter plaatse problematisch werd. Het leidde tot een molenverhuizing die niet door iedereen in dank werd afgenomen, maar wel een molen opleverde die weer gezien mag worden.

In het maartnummer van 2001 stond een uitvoerig artikel over de geschiedenis van de molen van de Veenderpolder bij Aarlanderveen. Deze molen was in 1934 herbouwd met onderdelen van de molen van de Noordeinder- en Geerpolder bij Langeraar, een juweel van een schepradmolen die het helaas moest afleggen tegen de moderne tijd. Natuurlijk had ook deze molen zijn eigen geschiedenis en daarvan stellen wij u graag met dit nummer in kennis. Van Friesland via Zuid-Holland naar Noord-Brabant. De Peel is een streek met een interessante molengeschiedenis. Het draait daar vrijwel geheel om korenmolens, maar wel in een verscheidenheid zoals nauwelijks elders in Nederland. Gelukkig zijn er nog vrij wat molens bewaard gebleven. Om het behoud ervan te stimuleren en de molens draaiend te houden werd een kwart eeuw geleden de Peellandse Molenstichting opgericht die dus dit jaar zijn 25-jarig bestaan viert. Gerard Sturkenboom kijkt terug op de geschiedenis van deze stichting.

Tot slot wordt deze jaargang afgesloten met de inhoudsopgave van deze jaargang zodat u een en ander makkelijk kunt terug vinden. Begin 2005 hopen we met de gebruikelijke registers uit te komen waardoor u gemakkelijk meer gedetailleerde informatie kunt terugvinden.

Verder treffen de meeste abonnees/donateurs van de *Molenwereld* in dit nummer een nota met acceptgiroformulier aan voor de voortzetting van het abonnement in 2004. Dat geldt uiteraard niet voor de donateurs van de Rijnlandse Molenstichting die rechtstreeks door de stichting worden benaderd.

De tarieven blijven, zoals eerder vermeld, voor 2004 ongewijzigd. Dit betekent dat in acht jaar de prijs met slecht € 3,25 is gestegen! Door de stijging van het aantal pagina's en het aantal abonnees is het blad in werkelijkheid alleen maar goedkoper geworden. Zo willen we eigenlijk ook in de toekomst goedkoper worden en natuurlijk een blad blijven dat waar voor zijn geld geeft.

N.B. Bij dit nummer van de *Molenwereld* treffen de meeste abonnees ingesloten hun factuur voor het abonnementsjaar 2005 aan. Wilt u s.v.p. voor tijdige betaling zorg dragen? Daarmee bespaart u de administratie veel werk en daarmee tijd.

JSB

Afsluitdatum van de kopij voor het januarinummer 2004 van de *Molenwereld*: **3 december 2003**. In verband met de feestdagen is de deadline voor het volgende nummer vroeger dan gebruikelijk.

MOLENS ACTUEEL

Informatie voor deze rubriek:

Redactie Molenwereld, p/a B.H.J. Mols, Provincialeweg Zuid 42,

4286 LM Almkerk.

Tel.: 06-50283248

E-mail: bart68@planet.nl

Bescherming molenrompen (vervolg)

De Rijksdienst voor de Monumentenzorg is bezig met een selectieproces voor het op de rijksmonumentenlijst plaatsen van waardevolle molenrestanten. Zoals in de voorgaande nummers van Molenwereld al was te lezen, worden deze plannen soms met gemengde gevoelens ontvangen. Het College van B&W van de gemeente Losser voelt er niets voor om het molenrestant van de in 1925 onttakelde Heimolen in Beuningen op de rijksmonumentenlijst te zetten. Het voorstel van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg wordt dan ook niet overgenomen (*Molenwereld* 2004-02-0070 nr. 2.04.3). De molen is sedert de bouw in 1901 in handen van de familie Schellings. Het college heeft de gemeenteraad dan ook voorgesteld een negatief advies uit te brengen. De betrokken ambtenaar van de gemeente stelt dat het met de zeldzaamheid wel meevalt, aangezien de achtkante bovenbouw afkomstig is uit het Duitse Schüttorf en daarmee niet historisch verbonden aan Beuningen. En of plaatsing van een Duits achtkant op een Nederlandse onderbouw nu zo bijzonder te noemen is? Eigenaar Schellings sluit

De molen van Beuningen behoort tot de grootste geheel houten achtkante molens van Nederland en is van een bijzondere constructie (foto jsb 1998).

zich aan bij de uitspraak van het college en zou van eventuele toewijzing alleen maar last ondervinden. In het molenrestant zijn namelijk onderdelen van het grotendeels geautomatiseerde mengvoederbedrijf ondergebracht en daarom verdient de molen volgens de eigenaar het predikaat rijksmonument niet.

Vesting Bourtange staakt bekostiging onderhoud standermolen

Het onderhoud van de in 1980 geopende replica van de standermolen in het vestingstadje Bourtange gestaan heeft zal voortaan uit andere bronnen bekostigd moeten worden. Aangezien de onderhoudskosten te zwaar op de begroting drukken heeft de Stichting Vesting Bourtange aan de gemeente Vlagtwedde gevraagd het onderhoud over te nemen. De gemeente Vlagtwedde heeft daar, als eigenaar van de molen, mee ingestemd. Bij de bouw van de molen tijdens de reconstructie van de vesting, is afgesproken dat de vesting uit haar inkomsten middelen zou genereren voor het onderhoud van haar erfgoed. Aangezien de molen, in tegenstelling tot de andere gebouwen, nagenoeg geen financiële middelen genereert heeft de stichting gemeend deze stap te moeten zetten. De stichting reserveerde jaarlijks zo'n 5.000 euro, maar ten gevolge van dure restauraties in de afgelopen jaren (waaronder vervanging van het gevlucht in verband met een gebroken roede) is de onderhoudsvoorziening snel opgedroogd. Bovendien wordt de vesting geplaagd door recessie en dalende inkomsten van bezoekers. Dit is mede aanleiding voor de bezuinigingsmaatregelen, waar het afstoten van het onderhoud van de molen er een van is.

Nieuwe roede voor molen De Jonge Hendrik

Donderdag 4 november 2004 heeft de molen van Den Andel een nieuwe buiten-

Nogmaals: NIEUWSGIERIG???

Het komt nogal eens voor dat we aankondigingen ontvangen die zo laat zijn dat we ze niet meer in ons blad kunnen verwerken. Dat vinden we jammer. Daarnaast blijken er ook lezers nieuwsgierig te zijn wat er in het komende nummer staat of wat er in de toekomst is te verwachten. Aan dat verlangen willen we ook graag tegemoet komen. Daarvoor is de volgende oplossing bedacht: Halverwege tussen twee nummers van *Molenwereld* versturen we **zowel aan abonnee's als niet-abonnees** die dit op prijs stellen een elektronische nieuwsbrief *Molenwereld vooruit!* Daarin staan dan korte-termijn aankondigingen en de inhoud van het aankomende nummer van *Molenwereld* plus wat er wellicht nog meer op het vuur staat. Het enige wat u hoeft te doen is een e-mail sturen aan de redactie (MWvooruit@molenwereld.nl) en om toezending vragen. De verzending wordt na uw verzoek daartoe uiteraard onmiddellijk weer gestaakt.

Als alles volgens plan verloopt komt de eerste elektronische nieuwsbrief uit half december 2004, als voorspel op het januarinumnummer. Helaas moeten we vanwege de kosten en het meerwerk afzien van verzending per post.

De nieuwe roede wordt gestoken in de molen van Den Andel (foto Martin E. van Doornik).

roede gekregen, fabrikaat Dunning-Bremer nr. 294. De gestreken oude roede, nr. 37 uit 1962, die roestgaten vertoonde, vormde de aanleiding tot het stilzetten van de molen op 7 augustus 1999. De nieuwe roede zal hetzelfde wieksysteem krijgen als voorheen: stroomlijneuzen met remkleppen en zelfzwichting. De binnenroede, nr. 219 uit 1981 kan gehandhaafd worden, maar de zelfzwichting is wegens houtrot al enkele jaren geleden verwijderd en de platen van het Dekkersysteem gaan steeds meer losraken. Een gevaarlijke situatie. Wel is deze roede doorgehaald. Het financiële plaatje van de Molenstichting Winsum biedt voorlopig nog onvoldoende ruimte om de binnenroede te herstellen. De spin op de zwichtstang is door de molenmaker meegenomen omdat er te veel speling in het gat zit. Er is tevens een nieuwe rechter lange schoor aangebracht. De inkeping op de lange spruit vertoont gelukkig nog geen rotte plek. Het bijzondere is dat die lange spruit van pitch-pine tweedehands in 1903 (101 jaar geleden!) in de kap is geplaatst. Opvallend is dat de beide uiteinden aan weerszijden van de kap slechts anderhalve meter naar buiten steken, want het was een korte spruit uit een veel grotere kap van een onbekende molen. De uitgehakte gaten voor het achterkeuvelens en de ophangijzers voor de lange schoren zijn hier nog aanwezig, maar dan horizontaal vastgespijkerd!

Voorts is er nieuw hout aangevoerd voor het bekleden van het achtkant aan de oostzijde. Het oude kleedhout is daar zo vergaan dat de dakkisten eruit dreigen te vallen. Daar kan je je hand zonder enige tegendruk gemakkelijk door de slechte achtkantbekleding heen steken. Het vakmanschap van de kraandrijver oogst be-

wondering, want eenmaal geparkeerd tussen het molenhuis en de schuur, had de draaibare cabine met de hoge kraan-giek maar enkele centimeters speling tussen de beide panden. Na moeilijkheden om alles van de grond te krijgen, is nu ook het geld voor het volgende deel van de restauratie aanwezig. Dankzij bijdragen van het Rijk, dat 70% van de benodigde kosten (zo'n 105.000 euro) voor haar rekening neemt, maar vooral ook door de bijdragen van het Prins Bernhardfonds, het J.B. Scholtenfonds, de Gravin van Bylandt Stichting, de ANWB en het VSB-Fonds, werd de restauratie mogelijk. Door een schilderijenverkoop van de Lions Club afdeling Het Hogeland en giften van diverse bedrijven, kreeg de Molenstichting Winsum ook nog een aantal zeer welkome bijdragen binnen. Maar zelfs met deze sommen geld was het benodigde bedrag nog niet compleet. Het duurde namelijk erg lang totdat de laatste betalingen van het Rijk binnen zouden komen en zo lang wilde men niet meer wachten. De toestand van De Jonge Hendrik liet dat niet meer toe en zou anders alleen maar slechter worden. Om de molen op korte termijn te kunnen aanpakken, moest men daarom veel geld lenen en daardoor natuurlijk rente betalen. Door de genereuze bijdragen van inwoners van het dorp Den Andel en van de naburige patatfabriek Rixona b.v., die de rente voor haar rekening wilde nemen, werd de molenstichting uiteindelijk definitief in de gelegenheid gesteld deze prachtige koren- en pelmolen op te knappen. Hiervoor wil de Molenstichting Winsum alle gulle gevers dan ook héél, héél hartelijk bedanken. Wij hopen dat De Jonge Hendrik binnenkort weer een sieraad voor het dorp Den Andel en de wijde omgeving mag zijn en dat de inwoners weer met trots naar het draaiende monument zullen kijken. **M.E. van Doornik.**

Molenaar Izebrand Nienhuis overleden

De oude garde beroepsmolenaars sterft in snel tempo uit. Eertijds gerenommeerde molenaarsgeslachten leven alleen voort in herinnering. Zo overleed op 1 november op 88-jarige leeftijd Izebrand Jacob Nienhuis, in leven molenaar op de korenen pelmolen De Stormvogel in Loppersum. Hij was een telg uit het bekende Groninger bakker- en molenaarsgeslacht Nienhuis. Zijn vader was molenaar op de molen van Zoutkamp en in die plaats werd Izebrand Nienhuis ook geboren op 22 juli 1916. Nienhuis werd aanvankelijk bakker, maar een eigen molen bleef trekken. Zo kocht hij in 1955 de molen van Loppersum die sinds 1950 eigendom van J.C. Oosterhoff was. Het bedrijf was verlopen en de molen verkeerde in vervallen staat. De molen werd hersteld en Nienhuis het bedrijf weer tot leven te wekken, al keerde toen het tij al voor de kleine molenaar. De molen werd een blok aan het been voor de eigenaar. De gemeente

Nienhuis voor zijn molen in Loppersum (foto H. Noot, oktober 2000).

Loppersum trok zich het lot van de molen aan en kocht hem in 1966, waarna Nienhuis de in 1971 gerestaureerde molen bleef huren. De gemeente bracht de molen in 1991 onder in de Molenstichting Fivelingo. Nienhuis bleef tot op zeer hoge leeftijd met de molen malen daarin later bijgestaan door vrijwillige molenaars die langzamerhand het werk geheel overnamen. In december 2003 nam hij officieel afscheid van De Stormvogel en werd Roelof Bouwknecht als zijn opvolger aangesteld. Toch bleef hij nauw bij het wel en wee van zijn molen betrokken totdat op 1 november het afscheid van het aardse leven volgde. Op 5 november vond de begrafenis plaats. Met Izebrand Nienhuis is nu de laatste telg van dit bekende molenaarsgeslacht heengegaan. Mede dankzij hem bleef de molen van Loppersum lang een malende molen en daarom zal De Stormvogel nog heel lang in herinnering blijven als de Molen van Nienhuis.

Omvangrijke restauratie De Korenschoof te Noordlaren van start

De Korenschoof te Noordlaren is vanaf 1940 eigendom van de gemeente Haren. Sinds de eigendomsverwerving is de molen in 1972-1973 (voor 60.000 gulden) en in 1994 (voor 15.000 gulden) gerestaureerd. Op 29 oktober is door wethouder B. Hoekstra het officiële startsein gegeven voor een omvangrijke restauratie die circa 175.000 euro zal gaan kosten en in april 2005 moet zijn afgerond. Ondanks in het verleden uitgevoerd onderhoud is de molen de laatste jaren snel in verval geraakt. Door het inrotten van de kapconstructie is deze zo'n 5 centimeter scheefgezakt, waardoor de molen niet of nauwelijks kruit

baar meer is. De lange spruit, korte spruit, de staartbalk zijn aan vervanging toe. Daarnaast worden de roeden vervangen en die zullen van nieuw hekwerk worden voorzien. Tevens vindt vervanging van de stelling en kapbedekking plaats. Op last van brandweervoorschriften wordt de molen voorzien van een sprinklerinstallatie (50.000 euro). Voor de restauratie is bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg subsidie aangevraagd, die volgens de gebruikelijke richtlijnen wordt gehonoreerd (60%). Op 29 oktober zijn door de firma Vaags uit Aalten de roeden en staart verwijderd, nadat de roeden op 28 oktober kaal gezet zijn. Op 4 november is de kap van het achtkant gelicht en aansluitend is een noodkap geplaatst. Deze noodkap zat tot begin november nog op de molen te Veenoord (zie rubriek 'In 't korf'). Op 15 november is de kap gedemonteerd en naar de werkplaats in Aalten getransporteerd. Hier zal de kap volledig worden gerenoveerd, waarbij gebruik wordt gemaakt van bestaande en nieuwe onderdelen. In de winterperiode zullen ook alle andere onderdelen gebruiksklaar worden gemaakt. Als alles volgens plan verloopt zullen in maart 2005 alle onderdelen weer naar Noordlaren worden getransporteerd ter completering van de molen. In april 2005 vindt de oplevering plaats.

Molen Thesinge wacht op betere tijden

In 1998 werd de noodzakelijke restauratie van de Germania te Thesinge uitgesteld. In dat jaar verkoos de gemeenteraad

De molen van Thesinge. Van 1950 tot 1973 heeft de molen onttakeld gestaan. In 1968 nam de gemeente Ten Boer de molen over waarna in 1972/1973 restauratie volgde. Nu is de molen eigendom van de Molenstichting Fivelingo en zijn er weer zorgen (foto H. Noot, 1999).

van Ten Boer De Widde Meuln boven de Germania in verband met toekenning van een extra subsidie (*Molenwereld* 1998-12-0243). In dat jaar bedroegen de restauratiekosten om de molen draaiende te kunnen houden reeds ruim 113.000 euro. Een bedrag dat door de eigenaar Molenstichting Fivelingo niet opgebracht kon worden. Uit een in 2001 opgesteld rapport blijkt onder andere dat de volgende zaken moeten worden uitgevoerd: (gedeeltelijke) vervanging van de kap, vervanging van een roede, conserveren van voeghouten, reparaties aan hekwerk en vervanging van lange en korte spruit. Op basis van dit rapport is in datzelfde jaar een tweetal restauratie-offertes opgesteld die nagenoeg het dubbele beliepen ten opzichte van 1998, beiden circa 205.000 euro. Nadat tot overmaat van ramp de vangstok brak staat de molen sinds september 2003 stil. De stichting heeft inmiddels een gedeelte van de vereiste gelden bij elkaar gesproken, maar uitvoering van het werk zal enkele jaren gaan duren. Het spreekt voor zich dat ook de uiteindelijke kosten door deze stapsgewijze aanpak hoger uit zullen komen. De molenstichting is dan ook naarstig op zoek naar donateurs. Uiterlijk in het voorjaar van 2005 zal de stelling voor meer dan de helft vernieuwd worden; bruikbare onderdelen zullen worden hergebruikt. Hierbij zal over het eerste deel van de stelling, grenzend aan de romp, een laag zwaar dakleer worden aangebracht. Hiermee wordt aantasting van het voegwerk van de veldmuren door afdruipend regenwater voorkomen. Inclusief het aanbrengen van een nieuw kruirad zullen de kosten van de door Doornbosch B.V. te Adorp uit te voeren restauratie circa 25.000 euro bedragen.

Lustrumconcert Molen Zeldenrust Westerwijtwerd

De restauratie van molen Zeldenrust te Westerwijtwerd vordert gestaag. Vorig jaar september vond het openingsfeest plaats ter gelegenheid van de voltooiing van het uitwendige van de molen. Inmiddels is de restauratie van de binnenkant flink gevorderd. Stichting Molen Zeldenrust acht de kans groot dat de eerste kilo's meel dit jaar tussen de molenstenen vandaan zullen komen.

De stichting streeft ernaar om tevens de pelzolder herstellen om de molen ook die functie weer terug te geven. Reden genoeg voor de stichting om een traditie voort te zetten: een eindejaarsconcert in de eeuwenoude sfeervolle kerk van Westerwijtwerd met Anastasia Goldberg (vleugel) en Oxana Shaposhnikova (viool), waarvan de opbrengst bestemd is voor de restauratie van de molen.

Zij spelen op de avond van de 18^e december werken van Schubert, Beethoven, Mendelssohn en De Sarasate. Het concert begint om 20.15 uur. Kaartjes kunt u bestellen door overmaking van € 8,50 op rekeningnummer 36 37 53 826 t.n.v.

De Wachter en met de stoomboot De Jonge Wachter in Zuidlaren (foto: H. Noot, 1 mei 2004).

Stichting Zeldenrust Westerwijtwerd. Voor informatie kunt u contact opnemen met Anneke Schmidt, tel: 0595-552953 of Arnold Bosch, tel: 0595-552682.

Stichting Molen Zeldenrust.

Eindbedrag financiering museum De Wachter snel in zicht

In aanvulling op de eerder toegezegde financiële steun vanuit het Europese Leader+ programma, de provincie en de gemeente (*Molenwereld*-09-0289) heeft Molenmuseum De Wachter in Zuidlaren onlangs weer twee forse bijdragen mogen ontvangen. Van het totale investeringsbedrag (inclusief grondvererving) ad ruim 800.000 euro is de stichting nog op zoek naar twintig procent van dit bedrag. Om de geplande uitbreidingen mede mogelijk te maken ontving de Stichting Koren- en Oliemolen De Wachter een donatie van 60.000 euro van het VSB-fonds. Het VSB-fonds stelt zoveel geld beschikbaar omdat zij het belangrijk vindt dat cultuurhistorisch erfgoed behouden blijft, de inzet van zoveel vrijwilligers (circa 110!) bij De Wachter ondersteuning verdient en de wijze van realisatie als leer-/werktraject erg belangrijk is. Op 26 oktober ontving het bestuur opnieuw een subsidietoezegging, dit maal ten bedrage van 20.000 euro uit handen van de Stichting Pieter Roelf. De Stichting Pieter Roelf is een initiatief van de drie kinderen van het echtpaar Pieter Roelf Roelfsema Rzn. en drs. Albertina Lucretia Roelfsema-Schaafsma. Deze stichting heeft ten doel het steunen en stimuleren van activiteiten op cultureel gebied, alsmede op het gebied van de natuur, in het bijzonder in het noorden des lands. Met deze bijdragen is

het bestuur op de goede weg om binnen afzienbare tijd het restantbedrag van circa 160.000 snel bijeen te hebben. De uitbreiding van het museum zal begin 2005 van start gaan en de gemeente Tynaarlo, het Alfa College en de vrijwilligers van De Wachter leveren hier ieder hun bijdrage aan.

Historisch onderzoek naar Bisschopsmolen in Oldenzaal

De Bisschopsmolen te Oldenzaal is de standerdmolen die in 1904 in het bezit kwam van de familie Reerink. In deze in 1914 gesloopte standerdmolen ontstond ook hun bedrijf. Reerink kocht molen Het Anker te Weesp en liet deze op een andere plek in Oldenzaal herbouwen. Op de plaats van de voormalige Bisschopsmolen staat momenteel Hotel De Zon. Wanneer de plannen rond zijn zal een aannemersbedrijf op deze plek een appartementencomplex gaan bouwen en gaat het hotel tegen de vlakte. Wanneer het zover is, dan hopen historici archeologische werkzaamheden te kunnen verrichten. Hun blik zal hierbij gericht zijn op overblijfselen die iets met de Bisschopsmolen te maken hebben. Zo hoopt men wellicht weer een stukje geschiedenis toe te kunnen voegen aan de reeds beschikbare informatie over de Oldenzaalse geschiedenis, de Bisschopsmolen in het bijzonder. De Bisschopsmolen dateert uit de vroege Middeleeuwen en kwam via het bisdom, de gemeente, de Algemene Armentstaat uiteindelijk in handen van de onlangs onderscheiden familie Reerink (*Molenwereld* 2004-10-331).

Onderzoek naar inrichten Oudheidkamer in bijgebouwen De Koe

In maart 2004 is een haalbaarheidsonderzoek gestart naar de herbouw van de in 1990 afgebrande molen De Koe te Ermelo (*Molenwereld* 2004-05-0190). Inmiddels is het restant opnieuw wit geschilderd en vindt ook een onderzoek plaats naar de

mogelijkheden om een nieuwe Oudheidkamer te vestigen in een van de bijgebouwen. Het bestuur van Molenstichting De Koe liet eerder weten dat er te zijner tijd geen mogelijkheid zal zijn deze in de molen te realiseren. Ten behoeve van de alternatieve vestiging heeft het College van B&W van Ermelo medewerking gevraagd van de raadscommissie Samenleving. Bij verschillende betrokken partijen bestaat enthousiasme, maar geen van de partijen wil de kar trekken. Dit is mede ingegeven door het feit dat er nog geen mogelijke financiers zijn voor het toekomstige project. De gemeente neemt de handschoen op, aangezien in de werkgroep van de huidige Oudheidkamer geen potentieel aanwezig is en opvolging van de huidige conservator prioriteit geniet. Het college wil, gezien het bestaande enthousiasme, alsnog pogingen ondernemen om de bestaande terughoudendheid van alle partijen weg te nemen. Het NME-centrum en de VVV Ermelo hebben zich al uitgesproken voor gezamenlijke huisvesting met de oudheidkamer.

Beter voorkomen dan genezen in Garderen

De gemeente Barneveld heeft bijzonder alert gereageerd op de door De Hollandse Molen rond gestuurde videoband over molenbranden. Molen De Hoop in Garderen is als monument eigendom van de gemeente Barneveld. In de 152 jaar oude molen is de laatste maanden een optimale brandbeveiliging aangebracht waarbij kosten nog moeite zijn gespaard. Omdat het regionale VVV-kantoor in de molen gevestigd is, komen er dagelijks veel bezoekers. Op de dagen dat de molenaars aanwezig zijn komen veel van deze bezoekers ook naar de er boven gelegen verdiepingen. In de molen zijn door de firma Leertouwer uit Barneveld op verschillende plaatsen rookmelders aangebracht, zoals die ook in silo's en meelfabrieken worden gebruikt. In de kap is een rookmelder geïnstalleerd die draadloos functioneert. Als een van de rookmelders reageert gaat er een sirene en wordt de brandweer gealarmeerd. Daarnaast is door de firma KIN sprinklertechniek uit Rijen (NB) een uitgebreide installatie aangebracht die, wanneer de rookmelders niet reageren, de brandweer waarschuwt. In geval van brand valt de luchtdruk uit de leidingen weg en gaat het alarm af. De brandweer kan dan op een afstand van ongeveer 35 meter van de molen water op de installatie aansluiten. Op plaatsen waar door de warmte van het vuur de sprinklers geopend zijn ontstaat ter plaatse een watergordijn. Ook in de kap zijn 6 sprinklers bevestigd die met een stevige slang vanuit de westzijde van de kapzolder aan de steunderbalk zijn verbonden. De kap kan naar 2 zijden ongeveer 160 graden draaien, wanneer het nodig is om verder te kruien dan kan men de slang ontkoppelen. De kosten van dit

project bedroegen 41.000 euro (exclusief btw). **Bert de Lange**.

De Hoop in Giesbeek wacht op betere tijden in Zevenaar

Door gemeentelijke herindeling valt Molen De Hoop in Giesbeek vanaf 1 januari 2005 onder de gemeente Zevenaar (*Molenwereld* 2004-02-0039). De uitspraak dat de gemeente Angerlo eerder liet weten geen geld beschikbaar te (willen) stellen voor de restauratie is andermaal bevestigd. De situatie is momenteel zo verslechterd dat de molen gevaar voor de omgeving op begint te leveren. Eind oktober hebben de fracties laten weten zich niet achter een voorstel van het CDA te willen scharen. Het CDA heeft namelijk voorgesteld uit de reserves van de gemeente de restauratie voor te financieren. De restauratie zal ongeveer 120.000 euro gaan kosten, waarvan de Provincie ruim 10.000 euro heeft toegezegd. De rest zou door de gemeente gefinancierd moeten worden, wanneer geen beroep kan worden gedaan op een rijkssubsidie (?). De gemeentebijdrage zou uit het zandwindsfonds komen, in dit fonds zit echter nog geen hele eurocent. Het project behelst een in 2001 door de gemeente, Recreatiegemeenschap Veluwe en zandwinbedrijf Valewaard opgezette constructie om middelen voor openbare voorzieningen te genereren. Wanneer er de nodige inkomsten in het zandwindsfonds binnenkomen kunnen deze vervolgens ten gunste van de reserves weer ten gelde worden gemaakt. In november is de kwestie op aangeven van een van de wethouders opnieuw aan de orde geweest, maar zoals de kaarten nu geschud zijn kan men het voor De Hoop het wat betreft de gemeente Angerlo wel schudden. Het is te hopen dat de gemeente Zevenaar wel haar woord houdt en na de herindeling alsnog tot de noodzakelijke restauratie over zal gaan.

Complete restauratie molen te Maurik?

Voor de als woning ingerichte incomplete korenmolen van Maurik speelt bescherming als rijksmonument. Bij deze status van bescherming behoort het subsidiebele herstel tot volledige (woon)molen (*Molenwereld* 2004-02-0074/nr. 2.05.1 en 2004-03-0149). De molenromp heeft een ronde stenen romp op een achtkante stenen onderbouw. In de zestig jaren is de molen ingericht als woning en sinds 1999 wordt de molen bewoond door de familie Beijen. Nadat eerder oriëntatie tot gefaseerde (uitwendige) completering plaats heeft gehad, vindt momenteel herstel plaats aan de molen. In eerste instantie zal een stelling worden aangebracht en in een later stadium zou zijn voorzien in het aanbrengen van kap en gevlucht.

De onderbouw van de afgebrande Koe in Ermelo met de aangebouwde maalderij (foto jsb 1993).

Molen De Vlijt in Wageningen bestaat 125 jaar

Op 22 oktober bestond De Vlijt te Wageningen 125 jaar. Ter gelegenheid hiervan krijgt de eerste steen van het molenaars-huis een plek in de molen. Het molenaars-huis aan de Churchillweg is in 1994 gesloopt. De steen vermeldt de namen van het eerste molenaarrechtspaar. De molen is in 1879 gebouwd door molenaar H. Hulshuizen uit Heelsum, ten behoeve van zijn zoon Jan Hulshuizen. Tegen de oprichting van de molen was destijds nogal wat bezwaar vanuit de hoek van de tabakstellers. Men vreesde een verhoogde kans op blikseminslag op de droogschuren en een verlies aan windtoevoer voor de tabaksdrogerij. Desalniettemin werd vergunning tot de bouw van de molen aan de Harnjesweg verleend. In 1883 verzoekt Jan Hulshuizen tot de bouw van een molenaarshuis aan de Grintweg (de tegenwoordige Churchillweg). In 1894 doet Jan Hulshuizen het bedrijf over aan zijn broer Hendrik. Na het overlijden van Hendrik gaat de molen van hand tot hand, wordt bijna gesloopt en komt uiteindelijk in 1972 in het bezit van de gemeente Wageningen. Als eerbetoon aan de familie Hulshuizen krijgt de steen een speciale plaats in de molen, een van Wagenings belangrijkste monumenten. De arduinen steen vermeldt naast de namen van Jan Hulshuizen en zijn vrouw het jaartal 1883.

Tegenvallers bij restauratie Walderveense Molen

De in augustus gestarte restauratie aan de Walderveense Molen te Walderveen zou circa zeven weken in beslag nemen. Door een aantal tegenvallers zal de restauratie langer duren dan verwacht. Nadat roeden uit de molen zijn gehaald en de kap is afgenomen is de toestand van de kap onderzocht. Hieruit is gebleken

dat onderdelen zijn aangetast door kevers. Het opnieuw met riet dekken van de kap is tot nader order uitgesteld. Er zijn een aantal alternatieven: het weghalen van de slechte delen en deze opvullen met kunsthars of het volledig vervangen van de aangetaste onderdelen. Daarnaast is ook de stelling slechter dan in eerste instantie gedacht en mankeert er nogal wat aan het schilderwerk. De gemeente Ede, eigenaar van de molen, voert inmiddels overleg met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en de Provincie Gelderland. Zij moeten mede besluiten voor welke oplossing gekozen gaat worden. Besluitvorming hieromtrent zal nog enkele weken in beslag nemen. Gedurende deze periode kunnen de overige restauratiewerkzaamheden, waaronder het schilderwerk, hun voortgang vinden. De geconstateerde zaken zijn ook financieel een forse tegenvaller.

Sloop molenonderbouw Wezep

In november werd de onderbouw van de Molen van Volkers te Wezep gesloopt. De eerste steen voor deze molen, een slanke achtkante balliemolen, werd in december 1848 (?) gelegd door H.M. Volkers. Al voor de oorlog werd naast de molen een maalderij gebouwd, die zich onderscheidde door zijn vele en grote ramen. Vanwege de toenemende windbelemmering, vooral door bomen, raakte de molen buiten bedrijf. Nadat een sloopvergunning was aangevraagd en verkregen werd de molen in 1942 tot op de onderbouw werd gesloopt. De roeden gingen naar de korenmolen van Hattem, alwaar ze tot omstreeks 1970 in de molen hebben gezeten. Ook na de sloop van de bovenbouw van de molen vormde het molenterrein aan de rand van Wezep met het molenhuis, de schuur en uiteraard de molen onderbouw nog een bekoorlijk geheel. Helaas is daar nu met sloop van het

gehele complex een einde aan gekomen. Ter plaatse zullen woningen worden gebouwd. **jsb.**

Licht in Utrecht?

Onderscheiden malen kwam de penibele financiële toestand van de Stichting De Utrechtse Molens in dit blad aan de orde. (zie *Molenwereld* 2004-2-39 en 2004-6-221 en 2004-11-358). Gelukkig gloort er nu licht aan het einde van de tunnel. Gedeputeerde Staten zijn akkoord gegaan met een subsidie van maar liefst vier miljoen euro, zij het met een krappe meerderheid. Vervolgens is het voorstel op 15 november behandeld in de Commissie Monumenten van Provinciale Staten en nu moet nog één horde genomen worden voor het saneringsplan, te weten de Statenvergadering, waar het voorstel staat geagendeerd voor de vergadering van 6 december. Aangezien de Commissie akkoord is gegaan licht een fiat van de Statenvergadering toch wel in de lijn der verwachting. Hopelijk slaagt men met dit krediet orde op zaken te stellen. Decennialang was de provincie Utrecht een provincie met een structureel uitstekend molenbeleid, waarbij de Stichting De Utrechtse Molens een spilfunctie vervulde. Hopelijk haalt men nu de ontstane achterstand snel in en blijft Utrecht een provincie met een zorgvuldig molenbeleid. **jsb.**

Links onder: De molen van Volkers in Wezep in de jaren dertig van de vorige eeuw. De molen op de achtergrond is de molen van Rakhorst, een beltmolen, onttakeld in 1935 en enige jaren later gesloopt. Bij deze molen brak in 1906 onder het vangen het vangtouw met als resultaat dat de as brak!

De nu gesloopte onderbouw van de molen van Volkers in Wezep (foto jsb 1988).

De in 1923 gesloopte korenmolen De Windhond in Soest.

Woningbouw ten gunste van herbouw molen Soest

Op de oorspronkelijke plek van korenmolen de Windhond te Soest mogen een tweetal woningen worden gebouwd. Deze plek was toch niet meer in beeld voor de herbouwplannen. De gemeente Soest heeft onder voorbehoud haar goedkeuring verleend. Een voorwaarde van het College van B&W is namelijk dat de bouw onlosmakelijk verbonden is met de herbouw van De Windhond. De opbrengst van de woningen moet door de Stichting tot Herbouw van de Molen De Windhond worden aangewend voor de wederopbouw van de molen. Deze herbouw is gepland aan de andere kant van de Eng, op de hoek van de Kolonieweg en de Veldweg (*Molenwereld* 2004-07-0260). Definitieve toestemming wordt gegeven op het moment dat er ook een onherroepelijke bouwvergunning voor de bouw van de korenmolen is aangevraagd en afgegeven. Het is een stap in de goede richting om de herbouwplannen te realiseren. Inmiddels is er voldoende kapitaal om de bouw te starten zodra de planologische procedures zijn afgerond. Hoe lang die procedures echter nog gaan duren is nog niet te voorzien. De inwoners van Soest lopen (nog) niet warm voor de plannen en er zijn een aantal bezwaren ingediend. Behoud van open karakter van de Eng is een vaak aangevoerd argument, onder andere door paardenbezitters die geen toestemming krijgen op diezelfde Eng een stal op te richten. Omwonenden hebben vooral problemen met mogelijke schending van privacy. Volgens de stichting is het recht van privacy voldoende te waarborgen en men verwacht in 2005 de eerste steen (voor de bouw van de molen) te kunnen leggen, waarna ook het enthousiasme in de gemeente toe zou moeten nemen.

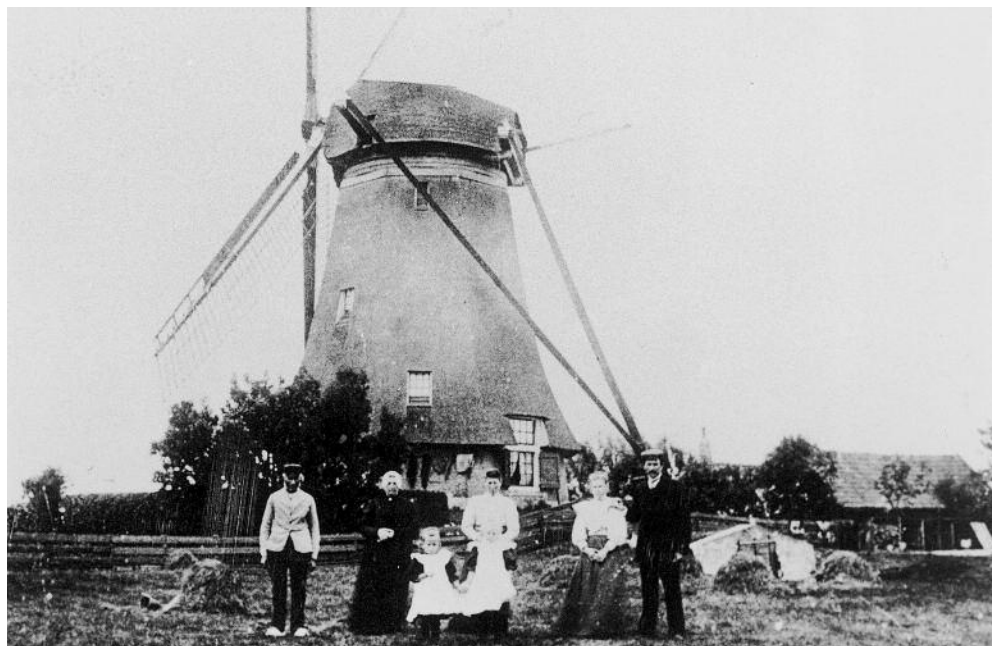
In memoriam Bertus van den Bos

Op 20 oktober overleed op 81-jarige leeftijd de heer Bertus van den Bos. Zijn band met molens ontstond op een heel bijzondere manier, maar werd langzamerhand steeds intenser. Molens grepen hem, maar hij greep ze ook. Het begon eigenlijk met de genealogie van de familie Van den Bos. Dat is een heel bekende watermolenaarsfamilie, met name rond de Rotte. Zo hebben in de polder Bleiswijk van het begin tot het eind van het momentperk Van den Bossen gemalen. Van zijn eigen voorgeslacht kwam hij bij andere molenaarsfamilies in de streek terecht. Van vrijwel iedere watermolen in Schieland heeft hij de molenaars uitgezocht en zo rolde hij van het een in het ander, niet alleen op molengebied maar ook daarbuiten. Hij was ook zeer geïnteresseerd in het verleden van zijn woonplaats Overschie (Stichting Oud Overschie). In Overschie was hij de technische man bij Speelman's Oliefabrieken en zodoende wist hij ook veel over de fabricage van plantaardige oliën. Hij was gezegend met een enorm geheugen en een enorme werkkraft. Zonder zijn activiteiten had het molenmuseum Zevenhuizen nooit zo tot stand kunnen komen. Verder was hij ook actief binnen de Stichting Molenverzameling Jan C. Lunenburg. De heer Van den Bos is als het ware in het harnas overleden. Op 19 oktober vond zijn vrouw hem tussen zijn paperassen, getroffen door een zware hersenbloeding. Een dag later overleed hij in het ziekenhuis. Op 25 oktober vond de begrafenis plaats op de begraafplaats Hofwijk in Overschie. De heer Van den Bos stak de door hem vergaarde kennis niet onder stoelen of banken. Hij was daarin niet alleen zeer mededeelzaam, maar ook behulpzaam. Als hij kon helpen dan zou hij

het niet laten. Velen hebben zo van zijn kennis kunnen en mogen profiteren, ook de lezers van dit blad, zij het indirect. We kunnen hem daar alleen maar dankbaar voor zijn en blijven.

Gemeenteraad Leiden akkoord met bouwen bij Heesterboom

Ondanks hevige kritiek op de bouwplannen op het Noordman-terrein te Leiden (*Molenwereld* 2003-10-0280/2004-10-0328), heeft Noordman in elk geval bij de gemeente voorlopig aan het langste eind getrokken. De Leidse gemeenteraad heeft zich op 12 oktober unaniem akkoord verklaard met het 'Masterplan Noordman'. De plannen hebben betrekking op de bouw van drie woon-/kantoorloren, circa twaalf villa's en een luxe restaurant met terras en aanlegsteiger (waarvoor de Rijn ter plaatse versmald wordt). Bezwaarmakers vinden dat de biotop van molen d'Heesterboom op hetzelfde terrein in het gedrang komt. Wijkvereniging Transvaal, woonbootbewoners in de omgeving, bewoners van de Haagwegflat en roeiverenigingen Die Leythe en NJORD hebben echter allen een ander belang bij het eventueel (deels) niet doorgaan van de bouwplannen. De gemeente heeft aangegeven dat in de aangepaste plannen rekening wordt gehouden met de vastgestelde biotooprichtlijnen. De plannen van Noordman voldoen volgens de gemeente aan de wettelijk daarvoor vastgestelde eisen. Dit zou ook door de provincie zijn bevestigd, zij is belast met het toezicht op juiste handhaving van deze richtlijnen. Uit andere hoeken wordt aangegeven dat de gemeentelijk dan wel provinciaal vastgelegde biotoopeisen niet altijd volgens de geldende voorschriften hoeven te zijn.

Molen C-1 van de polder Bleiswijk. Deze in 1773 nieuw gebouwde molen is bijna altijd door leden van de familie Van den Bos bemalen: van 1783 tot het einde in 1913 toe.

De wipmolen aan de Rottedijk in Moerkapelle met op de achtergrond de achtkante molen omstreeks 1965. Beide molens vormden de vijzelgang. De molenbiotoop van alle molens was toen nog volledig intact. De nu zo scheefgezakte achtkante molen staat dan nog recht op zijn benen! (foto coll. Bas Koster).

Daarnaast is het zo dat er afwijkende regels zijn voor molens in een open gebied of in een (reeds) bebouwd gebied. Deze uitspraken geven de bezwaarmakers opnieuw moed om verder ten strijde te trekken. De gemeente heeft echter al ingestemd met de ingediende bouwplannen. Wanneer een bouwvergunning wordt verstrekt, kan hiertegen opnieuw bezwaar gemaakt worden. In het ergste geval kan de procedure tot en met de Raad van State worden voortgezet. De molen die van 1856 tot en met 1992 in eigendom van de familie Noordman zelf is geweest, werd in 1993 eigendom van Stichting Molens d'Heesterboom. De molen is een waardevol onderdeel van het industriële erfgoed van Leiden en gezien zijn ligging een beeldbepalend sieraad voor de omgeving. De molen is sinds de grote restauratie in 1963 bijna onafgebroken bedrijfsvaardig geweest dankzij goede onderhoudsinspanningen die door de eigenaar(s) zijn en worden geleverd. Hopelijk blijft Noordman net zo zuinig met de molen omgegaan, zoals dat in het verleden het geval is geweest.

Wipmolen Moerkapelle ook 'opgewarderd'

Het molencomplex Moerkapelle is een bijzonder geheel: van alle zeven molens is een romp of stomp bewaard gebleven. Helaas is het unieke complex in zijn totaliteit niet beschermd, maar wel is de vroegere vijzelgang, merkwaardigerwijs bestaande uit twee verschillende molentypen, voorgedragen voor bescherming (zie *Molenwereld* 2004-2-101 en 115); de achtkante molen (No. 6), de ondermolen als molenromp en de wipmolen (No. 5), de bovenmolen als molenrestant. Op initiatief een eigenaar en de gemeente Zevenhuizen-Moerkapelle is met redenen

omkleed aangedrongen op bescherming als 'incomplete molen'. Nadat de achtkante molen deze status eerder verwierf (zie *Molenwereld* 2004-10-327) heeft de wipmolen op verzoek van de eigenaar niet de status incomplete molen maar die van molenromp verkregen. De wipmolen is voorzien geweest met drie soorten wateropvoerwerktuigen. Hij begon zijn bestaan als schepradmolen. Tijdens de droogmaking van de polder omstreeks 1650 is er geëxperimenteerd met pompen en tenslotte een kleine drie eeuwen een vijzel. Een bijzonderheid is ook dat de molen het einde van de Rotte markeert. **jsb.**

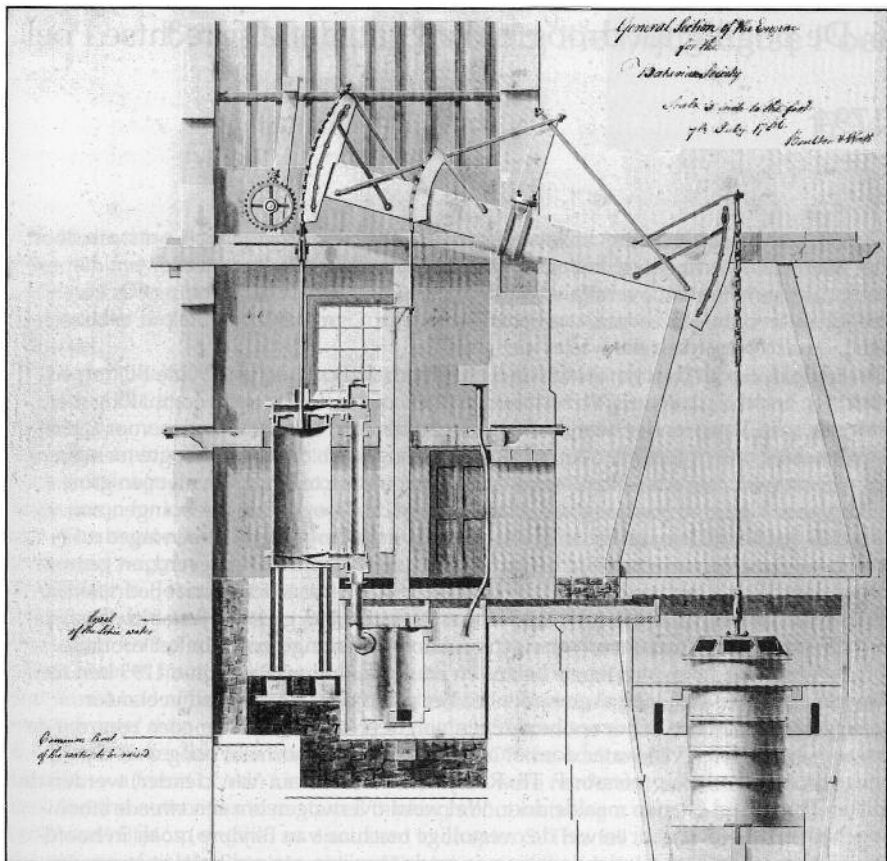
Stoomgemaal Blijdorp opgegraven

De Engelse uitvinder/wetenschapper Thomas Newcomen (1663-1729) bouwde omstreeks 1712 de eerste stoommachine. Geïnspireerd door Newcomen vond de Schotse ingenieur James Watt (1736-1819) de verbeterde moderne stoommachine uit. Nabij het bouwterrein van het nieuwe RandstadRailstation aan de Statenweg te Rotterdam vindt sinds 14 oktober archeologisch onderzoek plaats. Na afgraving van de grond en het blootleggen van de fundering hebben archeologen zich bezig gehouden met het documenteren van gegevens. De werkzaamheden worden uitgevoerd door het Bureau Oudheidkundig Onderzoek Rotterdam (BOOR), een onderdeel van de dienst

Gemeentewerken Rotterdam. De vondst heeft betrekking op het eerste stoomgemaal van Nederland waarin een stoommachine van James Watt is toegepast. In die zin is het dan ook een bijzonderheid. Deze machine was veel zuiniger dan zijn voorgangers. Het gemaal waarvoor de stoommachine werd gebruikt functioneerde veel beter dan de oorspronkelijke bemaling met windkracht. Dit gemaal heeft echter maar gewerkt van 1787 tot 1791 en moest verdwijnen vanwege politieke tegenstellingen. Na afronding van het onderzoek zullen alle sporen uit het verleden ten onder gaan in het bouwgewoel ten behoeve van de infrastructuur voor de 'nieuwe' metro. Zo maakt de ene technische ontwikkeling weer plaats voor een andere verbeterde technische ontwikkeling. In De Dubbelde Palmboom in Delfshaven, een dependance van het Historisch Museum Rotterdam, gevestigd in een voormalig pakhuis uit 1825, is een werkend model (schaal 1:7) opgesteld van de stoommachine in de polder Blijdorp.

Restauratie korenmolen Streefkerk speerpunt voor 50-jarige SIMAV

Eigenaar Stichting tot Instandhouding van Molens in de Alblasterwaard en de Vijfheerenlanden (Simav) heeft besloten om de tweede fase in de restauratie van de korenmolen te Streefkerk als jubileumproject aan te wijzen. In 2006 bestaat de

Het stoomgemaal van de polder Blijdorp zoals in 1786 getekend door Boulton & Watt, de leveranciers van de stoommachine.

Simav een halve eeuw en dat wil ze, evenals in 1996 bij het veertigjarig bestaan, met deze molen viert zijn oorspronkelijke en originele naam 'Met Liefde Draaiende' werd om onduidelijke redenen helaas recent geamputeerd tot de algemene naam 'De Liefde'. Alleen in de Zaanstreek stonden al tien (!) molens van die naam.

In 1996 werd de eerste fase van de restauratie aangekondigd. Alvorens die in 1999 startte was er al veel water door de Lek gestroomd. De restauratie werd uiteindelijk pas in 2001 afgerond. Na oplevering in 2001 werd al geconstateerd dat de onderbouw mankementen vertoonde (*Molenwereld* 2001-07-0186). De feestelijke ingebruikstelling werd uitgesteld. Toekomstige lekkages in de onderbouw zouden het voortbestaan op korte termijn (weer) kunnen bedreigen. Om de oorzaak van de lekkages (asbest platen) te kunnen verwijderen moet in elk geval de gehele balie weggenomen worden. De technische commissie van de Simav maakte vervolgplannen ten behoeve van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Laatstgenoemde stelde op 14 januari 2003 de begroting van subsidiabele kosten vast op 202.946 euro, met de vermelding dat op basis hiervan nog geen rechten op subsidie zijn afgegeven. Het bestuur van de Simav is nu gestart met een offensief om snel geld voor deze (vervolg)restauratie los te krijgen. Inmiddels hebben onder andere het College van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland, de leden van Provinciale Staten en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg in september 2004 een schrijven ontvangen. Hierin wordt de gehele problematiek rondom de restauratie van De Liefde nogmaals uiteengezet en inzicht gegeven in de verwachtingen die de Simav heeft. De jubileumviering van Simav wordt gehouden in maart 2006 en men hoopt onder het motto 'De Toekomst van het verleden' op tijdige steun van de betrokken organisaties.

Molen De Hoop Wolphaartsdijk in de schijnwerpers

Het College van B&W heeft 26 oktober ingestemd met het verzoek om Molen De Hoop te Wolphaartsdijk te verlichten met schijnwerpers. Het advies dat door de raadscommissie maatschappelijke ontwikkeling werd gegeven ging wel gepaard met een voorwaarde. Er moeten duidelijke eisen worden gesteld aan de tijdstippen waarop de verlichting mag branden. In een eerder stadium werden de verlichtingsplannen door de monumentencommissie afgekeurd vanwege zogenaamde lichtvervuiling. Zowel de Vereniging gemeenschap Wolphaartsdijk als inwoners van Wolphaartsdijk tekenden hiertegen bezwaar aan. Zij vinden dat een van de meest draaiende Zeeuwse molens ook 's avonds een blikvanger van het dorp mag zijn. Met hun bezwaar hebben ze nu ook de Goese gemeenteraad

achter zich gekregen, zodat de plannen toch verwezenlijkt kunnen worden.

Hoop voor laatste windmotor in Zuid-Nederland

Er lijkt toch hoop te zijn voor de 'Amerikaan' nabij de Bergsche Maas te Genderen. De windmotor is eigendom van de gemeente Aalburg, maar de Molenstichting Land van Heusden en Altena is, op verzoek van de gemeente, bereid de molen over te nemen. Een van de voorwaarden daarbij is wel dat er een jaarlijkse onderhoudssubsidie wordt verstrekt. De overname mag geen sterke stijging van de jaarlijkse onderhoudskosten voor de stichting met zich mee brengen, want de stichting heeft nu al moeite om de in haar bezit zijnde molens in goede staat te houden. De mogelijke overname door de molenstichting is een nieuwe opening te komen tot herstel. Gebleken is dat de politieke partijen in de gemeente verschillend denken over het behoud en herstel van de nog aanwezig restanten (*Molenwereld* 2004-09-0294). Er is reeds subsidie gevraagd voor het herstel van het rijksmonument, maar zo'n 40% van de begrote kosten (ruim 255.000 euro) moet nog gefinancierd worden. Voor het ontbrekende bedrag zijn diverse fondsen aangeschreven, waaronder het (per 1 januari 2005 fusierende) waterschap Alm & Biesbosch. Binnen het algemeen bestuur van het waterschap zijn stemmen opgegaan om een bijdrage te willen leveren aan de restauratie. Maar aangezien volgens het dagelijks bestuur de molen geen functie meer heeft én geen eigendom is van het waterschap, wordt ook hier verschillend gedacht. Daarnaast moet het waterschap per fusiedatum alle middelen inbrengen in de nieuwe organisatie en zal

een genoemde gift van 30.000 euro waarschijnlijk niet door de provincie goedgekeurd worden. De molenstichting verwacht op korte termijn een uitspraak over de daadwerkelijke overname te doen. Mocht het tot een overname komen dan kan de molenstichting de aanvraagprocedure omtrent de subsidies veel verder afwickelen. Bijkomend voordeel is dat de stichting voor 70% subsidie kan krijgen, in de huidige aanvraag via de gemeente belooft dit 60%.

Verval Elderse Molen neemt zienderogen toe

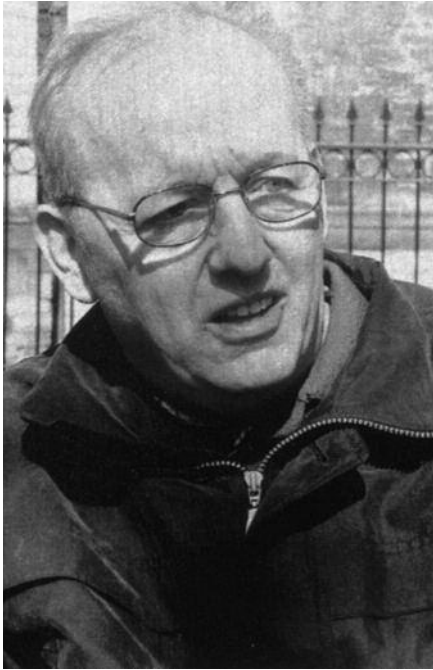
De Elderse molen in Mierlo behoort al jaren tot de categorie verwaarloosde Noord-Brabantse molens. De oorspronkelijk als grondzeiler gebouwde beltmolen is ingericht als woning en momenteel in eigendom van H. van Vught. De molen staat er met ontbrekende lange schoor en schamel gevluucht gehavend en troosteloos bij en is geen visitekaartje voor de gemeente Geldrop-Mierlo. Iets wat het volgens de monumentencommissie wel zou moeten zijn, want ondanks het feit dat de molen particulier bezit is ziet ze de molen als erfgoed voor Mierlo. De monumentencommissie vindt dat de gemeente desnoods de eigenaar met juridische stappen zou moeten dwingen om tot restauratie over te gaan. De Elderse Molen is jaren geleden al aangemerkt als rijksmonument en restauratie is derhalve voor een deel subsidiabel, doch initiatief dient van de eigenaar uit te gaan. De gemeente is van mening dat door het verval ook onveilige situaties kunnen ontstaan. Momenteel onderzoekt de gemeente of er überhaupt juridische mogelijkheden zijn om de eigenaar tot restauratie te dwingen. Eigenaar van Vught geeft desgevraagd aan dat hij voor toekomstige restauratie middelen gereserveerd heeft.

Rust roest bij de windmotor in Genderen (foto: Aartjos Hak 2002).

Piet Potters overleden

In vakkringen werden korenmolens zelden of nooit bij hun 'doopnaam' genoemd, maar naar de eigenaar: de Molen van Nienhuis, de Molen van Boekel en in Wou uiteraard de molen van Potters. Potters uit Wou was een begrip en zijn molen was dan ook een van de Brabantse molens die het langst beroepsmatig in bedrijf was. In 1914 kocht A.P. Potters de molen van de familie Aerden en zette het bedrijf voort, toen zijn zoons in het bedrijf werden opgenomen werd het Fa. A.P. Potters & Zonen. Piet Potters was een van die zonen en hij heeft met zijn vader tot het laatst toe beroepsmatig en met veel liefde de molen bemalen. In zijn vrije tijd maalde hij ook nog een aantal jaren met de standerdmolen van Roosendaal. In 1983 was het afgelopen met het echte molenaarsbedrijf. Piet kon zich moeilijk neerleggen bij deze omschakeling: daar was hij te veel molenaar voor. Tien jaar lang verbleef hij in Baarle-Nassau. Toen hij

Piet Potters van de molen in Wouw.

meer verzorging nodig kreeg werd hij opgenomen in het verpleeghuis Sancta Maria in Zevenbergen waar hij de laatste jaren woonde totdat Petrus Adrianus Maria Potters op 1 november 2004 overleed, 66 jaar oud. Op 5 november vond de begrafenis plaats op het parochiekerkhof in Wouw.

Molenboeken- en molenfotomarkt Zevenhuizen

Stichting Molenverzameling Jan C. Lunenburg organiseert op zaterdag 18 december 2004 een molenboeken- en molenfotomarkt. Deze wordt gehouden in het Molenmuseum 't Molenveldden aan de Tweemanspolder 15 te Zevenhuizen. (eerste verdieping).

Tijd: van 13.30 uur tot circa 16.00 uur. Het is de bedoeling dubbele exemplaren uit de verzameling molenboeken, molenfoto's en molenkaarten te koop aan te bieden op deze markt. De Stichting heeft namelijk geen bron van inkomsten en het is daarom voor deze organisatie van belang om haar dubbele materialen tegen een redelijke prijs van de hand te doen zodat de 'lamp kan blijven branden'. Wij ontmoeten u graag op 18 december waar u tevens de tentoonstelling kunt zien van 'Molens en Gevelstenen', die onlangs op 30 oktober is geopend door Mevr. N. Scholten uit Doetinchem. **Stichting Molenverzameling Jan C. Lunenburg.**

Nieuwe molenkaarten Jacques Tersteeg

Jacques Tersteeg uit Ridderkerk heeft weer enige series nieuwe molenkaarten uitgegeven. Het gaat om:
SERIE 2004-1 (Nrs. T.2004-72 t/m 89).

Hogeveense molen; Lageveense molen; Faljerilmolen; Kokmolen; Buurtenmolen; Lijkermolen 1; Lijkermolen 2; Boterhuismolen; Veendermolen; Munnikenmolen; Lagewaardse molen; Vlietmolen (Hoogmade); Doeshofmolen; Kalkpoldermolen; Kooijwijkse molen; Achtkante molen (Streefkerk); De Kleine Veer (Haarlem); Stommeermolen (Aalsmeer); in totaal 18 stuks verschillende kaarten.

SERIE 2004-2 (Nrs. T.2004-90 t/m 107).

Zemelmolen; Veerpoldermolen (1976); Broekdijkmolen (1972); Rode molen (Oud Ade); Bachtenaar; Nieuw Leven; korenmolen 's-Gravenzande; Schaapweimolen; Friedesse molen (Neer); Witte molen (Meeuwen); De Lelie (Leur); De Liefde (Streefkerk); De Jonge Sophia; Gelkenesmolen; Graaflandse molen; Achtkante molen (Groot-Ammers); Achterlandse molen; Lagewaardse molen (8.5.2004); in totaal ook 18 stuks verschillende kaarten.

SERIE 2004-3 (Nrs. T.2004-108 t/m 125).

Zelden van Passe; Gere Wip; De Bachtenaar (febr. 2002); Dijkmolen; Wippersmolen; Boterslootse molen (Noordeloos); Vlietmolen (Lexmond); De Bonk; Hoogland- en Kramermolen (Goutum); De Ikkers; Lonjé; Geeuwpoldermolen; Ybema's molen; Achterste en Voorste Hellouwse molen; Kesteren De Zwaluw; Broekmolen (Streefkerk) in totaal 18 verschillende kaarten.

De prijs is 8,10 euro per serie van 18 stuks. Daar komen aan verzendkosten bij: t/m 20 kaarten 1,80 euro; t/m 40 kaarten 2,50 euro; t/m 60 kaarten 3,- euro; t/m 80 kaarten 3,50 euro. Bovenstaande kaarten kunt u bestellen door het verschuldigde bedrag over te maken op postbankrekening 36 613 t.n.v. J.L.J. Tersteeg te Ridderkerk. Bij betaling per bank uw adres apart opgeven. Voor nadere informatie: tel. 0180 411121.

Indien er molenaars zijn; die uit bovenstaande opsomming van 'hun' molen losse kaarten willen bestellen dan is dat ook mogelijk. **J.L.J. Tersteeg.**

In 't kort

- Bij notariële akte van 9 november is Molenstichting Gorecht officieel opgeheven. Molen De Biks te **Onnen** en De Witte Molen te **Glimmen** zijn in bezit overgedragen aan het Waterschap Hunze en Aa's. Dit waterschap bezit, samen met molen Weddermarke te **Wedde**, nu drie molens.

- In september zijn de zelfwichtingkleppen van De Hoop te **Haren** verwijderd, in afwachting van verdere restauratie.

- De uitwateringssluizen en het waterschapshuis bij molen De Goliath te **Uithuizermieden** zijn aangewezen als beschermde monumenten, herstel zal volgens De Groninger Molenstichting spoedig volgen.

- Eind oktober is in de werkplaats van Vaags de laatste hand gelegd aan de nieuwe stelling en het hekwerk van de roeden voor de molen te **Veenoord**. Op 3 november is de van nieuw riet voorziene kap weer op de molen geplaatst.

- Op 11 en 12 november zijn door Vaags

Een gigantische kolos verrijst 'uit het water' te Schiedam (foto: E. Esselink, 19 september 2004).

uit Aalten beide spruiten, twee lange schoren en een korte schoor van De Kroon te **Arnhem** vernieuwd.

- In oktober is een opknopbeurt aan De Fortuin in **Hattem** gestart. De werkzaamheden bestaan uit schilderwerk van het gehele buitenhoutwerk. Groot Wesseldijk uit Lochem verricht reparaties aan de kap en zal direct kleine reparaties verrichten wanneer het schildersbedrijf dit noodzakelijk acht.

- Op 21 oktober zijn vanwege haarscheurvorming de uit 1995 (!) daterende roeden van de Tolhuys Coornmolen te **Loibith** uitgenomen.

- De Molen van **Sloten** krijgt 37.000 euro extra subsidie van de provincie. De bijdrage is bedoeld voor de bouw en inrichting van het kuiperijmuseum. In het inmiddels naast de molen opgericht gebouw zal het ambacht van het vaten maken centraal staan.

- Nadat op 18 maart de eerste paal is geslagen van de Moletmolen te **Schiedam** heeft men onlangs het punt bereikt waarbij een start is gemaakt met de molenromp. De vorm en omvang van deze molen worden nu duidelijk zichtbaar.

- Nabij De Graanhalm in **Burgh-Haam-**

De korte spruit wordt op zijn plaats gebracht bij De Kroon in Arnhem (foto: A. Nibbelink).

Werkzaamheden aan staart van de Jan van Cuijk te Cuijk (foto: Bianca Willem's augustus 2004).

stede is op 28 september een Bosmanmolen opnieuw in gebruik genomen. - In het nieuwe dijk- en oorlogsmuseum Polderhuis te Westkapelle is op 1 november een monument onthuld ter nagedachtenis aan de in de molen omgeko-

men oorlogsslachtoffers.

- Eind september heeft molenmaker Beijck uit Afferden (L) de restauratie afgerond aan de Jan van Cuijk te Cuijk. Er stonden verschillende werkzaamheden op het programma, maar de hoofdzaak was het vervangen van de staart. Daarnaast werden (kleinere) werkzaamheden uitgevoerd aan het gevlucht, luiwerk en de pasbalk als onderdeel van de lichtconstructie.

- In november heeft Adriaens Molenbouw uit Weert de roeden van de te koop staande Annemie te Eindhoven-Acht kaal gezet. In het voorjaar van 2005 moeten de roeden opnieuw opgehekt zijn.

- In november is door molenmaker Straver te Almkerk de binnenroede van de molen van de Vervoorne polder te Werkendam volledig voorzien van nieuw hekwerk.

Molenkalender 2005

- 18 december: Molenboeken- en molenfotomarkt Zevenhuizen.
- 12 maart: Friese molenaarsdag.
- 12 maart: Ruilbeurs Dordrecht.
- 19 maart: Algemene vergadering De Hollandse Molen.
- 27 maart: Westbrabantse Molendag.

Papiermolen

Op Molenpad in de Achterhoek

In deze nieuwe uitgave in de 'Op Molenpad'-reeks, die half november is verschenen, staan de 49 overgebleven molens in de Liemers, Montferland en de Achterhoek centraal volgens het concept van de al eerder verschenen afleveringen in deze serie.

Hans Ouweneel: Op Molenpad in de Achterhoek telt 52 pagina's full-color en is een uitgave van Hanova Media Productions. Prijs 17,50; ISBN 90-76947-11-2.

Meer informatie over dit en andere 'Op Molenpad'-boekjes en de wijze van bestellen: www.hanovamedia.nl

België

West- Vlaanderen

Weg vrij voor sloop molen Aarsele?

De gemeente Tielt in West-Vlaanderen heeft een rijk molenverleden. Meerdere molens en molenstompen illustreren dat nu nog. Men is zich daar ook van bewust en gebruikt de molentijdkom in stad en streek voor toeristische doeleinden (Molenlandroute). Sinds 1980 is de stad eigenaar van de Poelbergmolen, een standerdmolen, een van de mooiste gelegen molens van Vlaanderen en daardoor bekend in binnen- en buitenland. De molen is gerestaureerd en draait regelmatig dankzij molenmaker Roland Wieme. Binnenkort start in de gemeente de restauratie van de Mevrouwsmolen in Kanegem. Het heeft er dus

alles van weg dat het de stad Tielt ernst is met zijn molentijfde. Daar is evenwel een stevige domper op gezet. Op de agenda van de gemeenteraadsvergadering van 4 november heeft gestaan: 'deklassering Delmerensmolen te Aarsele' ofwel het afvoeren van de monumentenlijst, uiteraard met alle mogelijke gevolgen van dien. De Delmerensmolen werd in 1857 gebouwd en op 14 april 1944 als monument beschermd. In 1956 werd de stenen beltmolen stilgezet en daarna begon de ellende. In weerwil van de bescherming werd in 1973 de molenberg gedeeltelijk afgegraven. Weliswaar werd de romp in 1975 nog gewit, maar daarna zette het verval door. Tot overmaat van ramp is de molen volledig ingebouwd geraakt. In 1995 leverde de stad in weerwil van de aanwezigheid van het beschermde monument een bouwvergunning af voor de bouw van een villa pal naast de molen, waarbij zelfs een deel van de molenwal werd afgegraven! De liggende wiek hangt boven de tuin! In het verlengstuk daarvan volgt nu het voorstel voor de deklassering. De stad geeft dan als motief voor de deklassering aan dat de molen is ingebouwd...

Delmerensmolen is op een bijzondere manier eigendom van de Belgische staat geworden. De particuliere eigenaar, een Engels bedrijf op het eiland Man, ging failliet waarna de molen aan de Engelse Kroon toeviel en deze sluisde hem door naar de Belgische staat! Ondanks de erbarmelijke staat van de molen, ondanks

Het afgraven van de molenberg bij de Delmerensmolen in 1973. Dat een dergelijke rigoureuze ingreep het functioneren van de molen niet ten goede komt zal duidelijk zijn. Sinds 1973 is de situatie van de molen en zijn omgeving alleen maar achteruit geboerd (foto Stichting Levende Molens-Gustaaf van Damme, 1973).

de beroerde biotoop als resultaat van een volkomen fout molenbeleid is deklassering, ongetwijfeld gevolgd door sloop de weg van de minste weerstand. De molen is ondanks verval inwendig dermate compleet met 3 koppel stenen en een kollergang die herinnert aan het oliemolenverleden dat hij het behouden waard is. Men zou dan ook van een molengemeente als Tielt een andere koers zou verwachten, namelijk gericht op directe consolidatie en in de toekomst restauratie (waarbij vanwege het gevoerde beleid een verplaatsing waarschijnlijk onontkoombaar is).

De Vlaamse molenvereniging Molenzorg - Molenecho's ondernam na het bekend worden van het onheilspellend bericht direct actie en schreven de burgemeester, de schepenen (wethouders), alle gemeenteraadsliden, alle lokale persorganen tot en met de lokale TV aan in de hoop het tij te keren. Hoe dat uitpakt valt op dit moment moeilijk te voorspellen. Tijdens de raadsvergadering op 4 november is het voorstel voor deklassering uitvoerig besproken en zelfs afgesloten met een hoofdelijke stemming, waarin het voorstel werd aangenomen. De burgemeester deelde mee dat het voorstel niet zozeer was ingegeven om daadwerkelijk de molen de genadeslag te geven, maar meer om de hogere overheden wakker te schudden en tot daden te inspireren, uiteraard ten gunste van de molen.

Uiteindelijk heeft namelijk niet de gemeente het laatste woord, maar het Vlaamse gewest. Dit houdt dan weer het risico in dat dit bestuursorgaan de stad Tielt voetstoots gelijk geeft en in de deklassering bewilligt. Dat risico wordt des te groter als de stad niet eerder krachtig geprobeerd heeft om tot herstel over te gaan. Aan de andere kant zijn er in Nederland voorbeelden van molens waar het dreigement van sloop gestagneerd restauratieproces over het dode punt heen hielp, bijvoorbeeld in 1967 bij de molen van Bökkers in Olst. Delmerensmolen 'bungelt' dus nog steeds, maar hopelijk pakt het zo uit als in de voorstelling van zaken van de burgemeester.

De dubbele molen Overmeyer in Hopsten-Halverde ligt schitterend in het landschap. De korenmolen wordt op dit moment maalvaardig gerestaureerd. Tevens komt er een turbine voor stroomopwekking. Aangezien waterkracht hier dus nuttig wordt gebruikt is voortbestaan verzekerd. Er zijn heel wat doemscenario's denkbaar als de stuwrechten bij een dergelijk stilliggende watermolen wegvallen.

breken. Zo blijkt het boventafelement aangetast te zijn en beraadt men zich over de scheefstand van de molen. Moet de molen rechtgezet worden of kan volstaan worden met het waterpas leggen van het kruiwerk? Dit alles veroorzaakt niet alleen meer kosten, maar ook vertraging van de restauratie van deze zeer hoge molen.

zige natuurwaarden. Een ander doel is het verbeteren van de waterkwaliteit, ook van het water dat op de rivieren beken wordt geloosd. In verband daarmee wordt de greep van de overheid op het oppervlaktewater versterkt. In de wet wordt sterk de nadruk gelegd op de bescherming van het leven in het water. Zo wordt de aanleg van vistrappen verplicht en moeten er beschermende maatregelen genomen worden die voorkomen dat passerende vis door turbines of waterraden wordt beschadigd.

Regelrecht bedreigend voor het behoud en functioneren van historische molens is de bepaling dat een drie jaar lang niet gebruikt waterrecht van een molen automatisch vervalt. De voor de molen waterstaatkundige voorzieningen als een stuw etc. moeten daarna onmiddellijk verwijderd worden. De problemen spelen niet alleen in Nordrhein-Westfalen, maar ook in andere Duitse deelstaten. Ook in België is er rond deze regelgeving bij molenliefhebbers veel onrust ontstaan. Vanwege de Europese achtergrond van de maatregelen zullen dit soort problemen ook de Nederlandse watermolendeuren (stuwten?) niet passeren.

Duitsland

Niedersachsen

NORDRHEIN-WESTFALEN

Vernieuwde Landeswassergesetz bedreigt molens

De regering van de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen is bezig met een vernieuwde wet voor het waterbeheer, mede in verband met voorschriften van de EU. De werking van de wet gaat verder dan de oude welke vooral betrekking had op de waterlopen zelf. In de nieuwe wet wordt ook het land dat aan de beek of de rivier ligt betrokken uit ecologische of milieuoverwegingen, met name voor wat betreft de bescherming van aanwe-

Tegenvaller bij Deichmühle Norden

Op 29 september werd de Deichmühle bij Norden onttakeld in verband met restauratie (zie het vorige nummer). Het is een, gelukkig, tijdelijke verarming van het stadsbeeld, want de molen domineert als het ware de afsluiting van de hoofdstraat van Norden. Nadat de kap van de molen was gehaald vertoonden zich meer ge-

25 jaar Peellandse Molenstichting

Op 28 mei 1979 werd de oprichtingsakte van de Peellandse Molenstichting gepasseerd. Hoofddoelstelling was het 'bevorderen en het verzekeren van de instandhouding van molens in het gewest Helmond'. Nu, ruim 25 jaar later, bestaat de stichting nog steeds uit een actieve club molenvrienden die zich op regionaal niveau inzet voor de molens in het gewest Helmond.

Asfen Molen

De molen van Asten omstreeks 1940; Peellands molenleven van toen op zijn best met een malende standaardmolen, maar op de motor kan het ook (foto coll. Geert van Stekelenburg (de huidige molenaar en 'nazaat' van de molenaars van toen)).

'grote' excursie, altijd in mei. De eerste keer werd het doel nog dicht bij huis gezocht: de molens van Nuenen, Nederwetten, Opwetten en 't Coll in Eindhoven.

De molen van Asten is nog steeds een juweel, al is de entourage van toen ingrijpend veranderd.

Halverwege dit jaar, op 17 juni j.l., werd er tijdens de jubileumavond in Asten nog eens uitgebreid stilgestaan bij wat de voorbije 25 jaar hebben opgeleverd in de meest ruime zin van het woord; de activiteiten, de publiciteit, het resterende molenbestand, de mensen rond de molens en het plezier dat zij eraan beleefd hebben. Bovendien gaf de vriendenclub van de Peellandse Molenstichting zichzelf een

cadeau in de vorm van een speciaal voor haar opgenomen film van een half uur. De première vond plaats tijdens de jubileumavond, waarna de film zowel als videoband en als DVD gretig aftrek vond. Met haar ruim 100 donateurs is de Peellandse Molenstichting een kleine en bescheiden molenorganisatie gebleven, maar het 25-jarig bestaan en enthousiast en levensvatbaar de volgende 25 jaar ingaan verdienen het om eens onder de aandacht gebracht te worden.

Het ontstaan

Eigenlijk vond de Peellandse Molenstichting in 1973 haar geboorte toen Joep Coppens en Wim van Heugten het Deurnes Molencomité oprichtten. De eerste bijeenkomst als 'Molencomité Deurne' vond plaats op de dag dat ook de eerste Nationale Molendag plaatsvond: 6 oktober 1973. In het Natuurmuseum Jan Vriens te Asten waren op uitnodiging zo'n vijfendertig personen bijeen gekomen. Er werd film over molens vertoond door dhr. J. Fliet uit Heer. Het opstellen van de doelstellingen was natuurlijk ook belangrijk. Eén daarvan was het in oude glorie herstellen van Holten's Molen. Een tweede was het tot stand brengen van contacten tussen de - veelal oude - beroepsmolenaars en vrijwillige molenaars. Per slot waren er interessante ontwikkelingen gaande in molenaarsland: het Gilde van Vrijwillige Molenaars was eerder dat jaar officieel opgericht.

Activiteiten

Vanaf de oprichting organiseert de Peellandse Molenstichting haar zogenaamde

De molen in Milheeze in de 21^e eeuw; een van de Brabantse molens die 'verriet' is en daarmee een heel ander a-historisch uiterlijk kreeg.

Daarna werd er al een tocht uitgezet naar Zuid Limburg en weer een jaar later naar molens in de Belgische Kempen. Die eerste jaren stonden er vanwege het enthousiasme van de jonge initiatiefnemers wel tien of meer molens op het programma en de reis werd nog in eigen auto gemaakt. Maar stel je eens voor, een karavaan van acht tot tien auto's en dan over de kleine Vlaamse landweggetjes, op zoek naar molens... Al snel werd er naar alternatief vervoer gezocht. Sinds

(voorwaarde was natuurlijk dat je uit de streek kwam!).

Vrijwilligers

Naast de al genoemde Joep Coppens (van de molen in Vlierden) was Jan van Woezik één van de eerste vrijwilligers (op de molen van Zeilberg). In die beginjaren leefde de Peellandse Molenstichting om een echte 'Ahegmulder' aan te stellen, iemand die als reizend molenaar bij toerbeurt de verschillende molens regelmatig zou laten draaien. Jan van Woezik zou deze hegmulder moeten worden, be-

taald door de moleneigenaren. Dit idee bleek te hoog gegrepen. Gelukkig werd aangehaakt op de opleiding van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars. Begin jaren '80 startte een groep van tien personen (negen man en een vrouw) in Vlierden met de opleiding. (Ook in Land van Cuijk startte een grote groep, daar onder leiding van Niek Wortman.) Het viel natuurlijk niet mee met tien leerlingen op één molen. Al gauw werd ook Roggel, in Limburg, niet ver van Deurne, bijgeschakeld als instructiemogelijkheid. Er vielen er af, er slaagden er maar twee uit deze groep; maar die draaien ruim twintig jaar laten nog steeds!

De Elderse Molen nu; zeer vervallen en ingegroeid.

die tijd wordt er een 50-persoons touringcar ingezet. Die is niet altijd vol, maar het plezier is er niet minder om. Je kunt in de bus uiteindelijk ook beter met elkaar praten. Zeker die eerste jaren gingen er nog veel oude beroepsmolenaars mee. Om er een paar te noemen; de gebroeders van Stekelenburg uit Asten (3x), Piet Adriaans uit Bakel (al als jongeling te zien in de film *Stoere Werkers*, opgenomen begin jaren '30!), Sanders uit Lieshout, Kees uit Leende (buiten de regio, maar altijd aanwezig), van Deursen uit Someren, van Roy uit Gemert, Fons Verheijen uit Milheeze en Louis Holten uit Deurne. Het contact met de jongeren verliep goed en tot op hoge leeftijd gingen de ouderen mee. Helaas is deze generatie van oude beroepsmolenaars in de regio uitgestorven. Geen molenaar, maar wel zoon van een beroepsmolenaar te Heeze en zeker een markante deelnemer, was Antoon van Asten. Schoolmeester van beroep, maar daarnaast 'de man van de archieven'. Hij heeft vele stambomen uitgezocht, en wist tijdens de tochtjes iedereen - uit het hoofd - te informeren over zijn voorouders

Molenaarszuinigheid uit de tijd dat dit moest: een molen 'trekt op de einden'; dan kun je dus best met halve zeilen toe, zeker als de molen, zoals deze in Milheeze, gestroomlijnd is.

De Elderse Molen in Mierlo, ruim een halve eeuw geleden, nog frank en vrij op de wind, ook al had de molen zijn functie verloren.

Onderhoud en meer

Met die eerste vrijwilligers werd het initiatief genomen om een 'EHBO-ploeg' op te richten. Het idee was eenvoudig; klussen die een molenaar niet alleen af kon, met een groep uitvoeren. Zo werden nieuwe kruipalen ingegraven rond de molen van Bakel. Op dezelfde molen werden ook kraaiennesten opgeruimd. Toen deze na twee weken weer opnieuw aangebracht waren, toch maar besloten om ook gaas aan te brengen voor al 'invlieg openingen'. De romp van Holten's Molen werd ontdaan van duivenstront, een complete boerenkar vol. Als je nu in deze zelfde, maar volledig gerestaureerde, molen rondloopt kun je ook niet voorstellen dat (met bijna gevaar voor eigen leven) de compleet verrotte vloeren werden verwijderd.

De EHBO-ploeg 'vond' ook nog wel eens wat zoals bilhamers en andere interessante molenonderdelen. Maar de betrokkenen zullen die ene keer nooit meer vergeten, toen ze bij het opruimen van een (hier niet nader te noemen) molen een

oude verbuis met een hele smak geld vonden. De molenaar heeft alles eerlijk teruggekregen en de molenaar zelf was ook eerlijk over de reden waarom hij het geld zo verstopt had (al was hij het wel vergeten): in de molen was het veilig verstopt voor zijn vrouw(!)

Ook een als decoratie ingemetselde blauwe steen die afgedankt werd, werd door de EHBO-ploeg uiteindelijk terug naar een molen bezorgd. De EHBO-ploeg bestaat inmiddels als zodanig niet, maar heeft een molenaar hulp nodig, dan kan hij altijd een beroep doen op collega's uit de directe omgeving.

Molenbestand

Van de vijftien windmolens zijn er elf in goede tot zeer goede staat; zij worden ook regelmatig in bedrijf gesteld. Twee molens staan op dit moment vanwege ondeugdelijke wieken stil (de molen van Zeilberg en in Gemert De Bijenkorf). Twee molens staan helaas als 'crepeergevallen' nog te wachten op betere tijden en

daadkrachtige optreden om te komen tot restauratie: in Mierlo de Elderse Molen en in Gemert De Volksvriend.

De stichting bezit zelf geen molens; het zijn vooral de gemeentes die de molens in eigendom verworven hebben om vervolgens tot restauratie over te gaan. Enkele molens zijn nog particulier bezit (is het toeval dat degene met de slechtste onderhoudstoestand hier onder vallen? Een positieve uitzondering is de molen in Asten). Één molen - Holten's Molen in Deurne - is in eigendom van een aparte stichting die met veel enthousiasme in de jaren negentig een droom van het 'Molencomité Deurne' uit de jaren zeventig heeft verwezenlijkt.

Iedere twee jaar, op de eerste zondag in oktober wordt ook de Peellandse Molen-dag gehouden, onlangs voor de negende keer.

Uitgaven en publiciteit

Door allerlei uitgaven heeft de stichting bekendheid gegeven aan de waarde van de molens. Het boekje *Molens in Peelland* is al jaren alleen antiquarisch verkrijgbaar. De stichting heeft van alle molens ansichtkaarten uitgegeven en er zijn al meer dan vijftig nummers van het blad *Peellands Molennieuws* verschenen. Het logo van de stichting wordt trots getoond op eigen vlaggen; een cadeau van de stichting voor de stichting bij het twintigjarig bestaan. Maar echt trots is de stichting op de onlangs gepresenteerde film *Zolang er wind waait*. Deze film, ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum gemaakt door Wim Maas uit Asten is van hoge kwaliteit! In ongeveer een half uur worden alle aspecten van de molens uit Peelland belicht. De film heeft een duidelijk educatief karakter; daarom ook zeer goed bruikbaar op de basisscholen. Met dergelijke initiatieven wil de Peellandse Molensstichting ook in de toekomst actief blijven. Voor wie nog interesse heeft in de film, die zowel als DVD en als videoband nog is te bestellen, kan dit doen door 14,50 over te maken op giro nr. 5706031 t.n.v. Peellandse Molensstichting/Heeze o.v.v. 'DVD' of 'Video'.

Men draaibagschoppen in ere!!

Marc Crins Molenzeilen

- ☞ Nieuwe molenzeilen
- ☞ Reparatie oude zeilen
- ☞ Bilkussens (in zeildoek)
- ☞ Lui-matten

Vraag vrijblijvend een offerte aan!

Paardebloemstraat 28 -- 5953 GV Reuver
tel: +31 (0)77-474 8033 - fax: +31 (0)77-474 8034 - gsm: +31 (0)6-20949805

Internet: www.molenzeylen.com

Houtcompagnie BV

ALMENUM

Houthandel
Zagerij
Import

Voor molenrestauraties

EIKEN- EN BILINGA STAMMEN IN VOORRAAD
In te zagen volgens bestek en tekening

Verder:

Iepen • Bolletrie • Steenbeuk • Douglas
Larix • Azobé • Noord Noors Grenen

Kanaalweg 108 • 8861 KJ Harlingen • Tel. 0517 - 41 33 77 • Fax 0517 - 41 48 73 • www.houtcompagnie.nl

NVVM-molenmakers actief

Nederlandse
Vereniging
van
Molenmakers

Rechts: de molen van Alverna in de steigers (foto Vaags).

Het lichten van de kap van de molen in Noordlaren (foto Isabelle Noot).

molenmakers- en
aannemersbedrijf De Gelder b.v.

Demontage van de kap in Noordlaren (foto H. Noot).

Op molen No. 1 van de Overwaard te Kinderdijk werd het onderwiel voorzien van nieuwe kammen. Tevens werden er bij het onderschijffloop nieuwe staven aangebracht.

Verder zijn wij begonnen met het maken van de voegburrie voor de Hoekmolen te Hei- en Boeicop nadat het bovenhuis was afgenomen, gedemonteerd en naar onze werkplaats was vervoerd.

In Gorinchem kreeg de Westmolen nieuwe kaspanten; de oude waren door de bonte knaagkever flink aangetast. Nadat de nieuwe kapdelen waren aangebracht werd op deze delen EPDM aangebracht.

Bij de Dijkmolen in Maasland werd een aanvang gemaakt met het vervangen van de velgen van het bovenwiel. Ook de kammen moeten nog worden vernieuwd.

Aan diverse molens van de SIMAV werd het jaarlijkse onderhoud uitgevoerd.

Dit jaar is het 100 jaar geleden dat Hendrik ten Have met zijn molenmakersbedrijf in Aalten startte. Precies dertig jaar geleden veranderde de naam in VAAGS doordat Henk Vaags toen het bedrijf overnam. Begin oktober hebben we deze feiten gevierd, samen met de medewerkers en hun partners, tijdens een weekendje in Antwerpen. Daarna zijn we natuurlijk weer voortvarend aan de volgende honderd jaar begonnen. Molen Schoonoord in Alverna krijgt een nieuw gevluht en een nieuwe start. Het

oude is inmiddels verwijderd en de molen is geheel in de steigers gezet t.b.v. herstel van het voegwerk. De restauratie van molen Nooit Gedacht in Veenoord vordert gestaag. De kap is inmiddels terug geplaatst en met het vervangen van de stelling is een start gemaakt. De Korenschoof in Noordlaren krijgt ook een grote restauratiebeurt. Gevlucht en staart zijn gedemonteerd en de kap is naar onze werkplaats gebracht. Komende winter zal de kap hier gerestaureerd worden en in het voorjaar weer worden aangebracht. Naast deze grote klussen zijn wij natuurlijk ook altijd in de weer met het reguliere onderhoudswerk. Ook hiervoor zijn weer talloze molens bezocht. In Duitsland hebben we een tweetal opdrachten verworven voor het aanbrengen van een nieuw gevluht: een voor een molen in Spenge (Nordrhein-Westfalen), en een voor een molen in Vehlefanz (bij Berlijn).

Molens restaureren en onderhouden vraagt om vakmanschap en jarenlange ervaring. Die vindt u bij de leden van de Nederlandse Vereniging van Molenmakers. De bedrijven die het logo van de NVVM voeren staan borg voor.....

kwaliteit en deskundigheid.

Nederlandse Vereniging Van Molenmakers

Molens RIJNLAND

Een herboren molenlint

Rijnland dankt niet alleen zijn naam aan de Rijn. Die rivier is zeker waterstaatkundig een hartader van Rijnland. Tot op de dag van vandaag is de Rijn onmisbaar voor de afvoer van overtollig water uit het aangrenzende land. Een lint met molens zorgden vroeger voor de bemaling. Eén zo'n molenlint is nu weer verrassend compleet en sinds kort weer opmerkelijk vitaal: dat aan de noordkant van de Rijn tussen Leiden en Alphen aan den Rijn.

Tussen de Zijl en de Heimanswetering ligt ten noorden van de Rijn een brede gordel polders, van west naar oost: de Zijllaan- en Meijepolder; de Munnikenpolder; de Kalkpolder; de Doeshofpolder; de Achthovense polder; de Hondsdijksepolder; de Lagenwaardsepolder; de Hogenwaardsepolder, de polder Gnephoek en tot slot de polder Vrouwgeest. Het gaat in totaal om tien polders, die vroeger elk hun eigen windmolen hadden. De verscheidenheid onder de polders is groot en daarmee ook onder de molens. Molens zijn maatwerk en werden dan ook aangepast aan het werk dat zij moesten doen. Een grote en diepe polder vroeg om een grote molen. Zo is de molen van Vroljik van de Vrouwgeestpolder een reus vergeleken met de molen van de Doeshofpolder. Ook is er verschil in type: van fleurige wipmolens tot een wat nors overkomende achtkant als de Hondsdijkse molen; kortom al die karaktertrekken die bijdragen tot het afwisselende en daardoor zo boeiende molenpalet van Rijnland.

Neergang

De neergang van de molens in de twintigste eeuw ging de tien molens tussen Leiden en Alphen niet voorbij. Omstreeks 1930 'vallen' er drie van de tien molens. De Gnephoekse molen werd in 1926 grotendeels gesloopt, terwijl de wipmolen

van de Lagenwaardsepolder bij Koudekerk in of rond 1927 hetzelfde lot onderging. Tenslotte werd de Hogenwaardse molen in 1936 geheel gesloopt. Het is op-

De Munnikenmolen bij Leiderdorp is geres-toureerd en daarmee gelukkig behouden, maar zijn omgeving roept nauwelijks herinneringen op aan een bij eenmolen beho-rend polderlandschap (foto J.L.J. Tersteeg).

COLOFON

Rijnlandse Molenstichting
Torenlaan 10
2215 RW Voorhout

Tel. 0252-245353
Fax 0252-245385
Bankrekening no. 5665.47.163
K van K Leiden S 165575

De Rijnlandse Molenstichting is
opgericht op 11 maart 1959

Waar draait het bij de Rijnlandse
Molenstichting om:

- Om de molens

Wij herstellen en onderhouden molens in Rijnland. Al onze molens worden door vrijwillige molenaars bemalen, waarbij wij ernaar streven om deze molens zo mogelijk en zo nodig in te kunnen zetten voor de bemaling.

- Om het landschap

Wij bewaren het karakteristieke Hol-landse landschap voor nu en later. Bij dat landschap horen de molen en hun omgeving.

"Molens Rijnland" is een uitgave van de Rijnlandse Molenstichting en ver-schijnt eens per kwartaal in het maand-blad "Molenwereld".

RIJNLANDSE MOLENSTICHTING

De als Lagenwaardse herboren Bosmolen zal altijd een hoogtepunt blijven in de geschiedenis van het molenbehoud in Rijnland (foto J. Vendrig).

merkelijk dat in geen der drie gevallen de wind als motor voor de bemaling werd opgegeven. Alle drie de polders kregen een 'moderne' windmolen in de vorm van een zogenaamde windmotor, ook wel 'Amerikaan' genoemd: van ijzer en met een rad in plaats van wieken. Het grote voordeel was dat deze molens min of meer volautomatisch waren en geen molenaar nodig hadden. Ze waren daardoor weliswaar goedkoper in onderhoud, maar als het niet waaide konden ze net zo weinig uitrichten als hun klassieke broeders: niets. Vandaar, dat na korte of langere tijd de echte motor het ook van hen won. Deze ontwikkeling zien we het mooist weerspiegeld in de Gnephoekse molen.

Gnephoek

De Gnephoekse molen stond even ten zuiden van de nog bestaande Vrouwgeestmolen aan de Heimanswetering; het onderstuk staat er nog. Hij werd in 1847 gebouwd door de molenmakers Adrianus Vermeulen uit Koudekerk en Johannes Oudshoorn uit Warmond voor f 9.999,- als opvolger voor een wipmolen. De nieuwe schepradmolen was met een vlucht van 23,85 m niet zo groot, maar wel een beauty, een van de mooiste van Rijnland. Die schoonheid redde hem niet. In 1926 werd de romp bij de eerste bindlaag afgezaagd en op een naast de molensloop kwam een 'Agricco'-windmotor van Werkspoor te staan die een vijzel in de molenwaterloop aandreef. Dit beviel niet en in 1933 maakte de windmotor

De Hondsdijkse Molen bij Koudekerk is als achtkante molen zonder 'staart' uniek in Zuid-Holland (foto Gerard Barendse).

plaats voor een 24 pk Deutz-dieselmotor ('Als de wind niet waait - Deutz dieselmotor draait'). Zo bleef de gewezen molen tot 1983 in bedrijf, waarna een volautomatisch elektrisch gemaal de bemaling overnam. In 1984 kocht de gemeente Alphen de molensloop van het waterschap. Gelukkig bleef het gemaal intact al werd de voorboezem helaas gedempt. Op zich is de Gnephoekse molen zo toch een gelukkig bewaard gebleven waardevol verlengstuk van de molengeschiedenis. Hopelijk blijft dit ook behouden.

Stilstand en verval

Ook de klassiekers legden het in de loop van de tijd af en de overige zeven molens kwamen na de oorlog de een na de ander buiten bedrijf. In 1968 werd de Vrouwgeestpolder samengevoegd met de noordelijker gelegen Oudendijkse polder

De Gnephoekse Molen was in zijn glorie-tijd een sieraad voor Rijnland: schitterend van vorm en tot in de puntjes afgewerkt.

en kwam de Vrouwgeestmolen als laatste buiten bedrijf.

In vrijwel alle gevallen raakten de stilgezette molens in verval; verval dat soms verschrikkelijke vormen aannam, zo dat sommige molens linea recta op hun definitieve einde leken af te stevenen. Dat was vooral bij de Zijllaanse en de Doeshofmolen het geval.

Verstedelijking

Daar komt bij dat de stad Leiden na de oorlog enorm uitgroeit, evenals omliggende gemeenten. Zo worden de Zijllaansepolder, de Munnikenpolder en de Kalkpolder, het gebied tussen de Zijl en de A4, vrijwel geheel volgebouwd of gaan anderszins op de schop. Het betekent helaas wel dat de molens van deze drie polders helaas niet meer naar behoren kunnen functioneren al zijn ze gelukkig wel behouden gebleven. De andere vier molens zijn gelukkig nog echte poldermolens gebleven.

Ommekeer

Dat geen van de zeven bewaard gebleven molens is verdwenen mag als een wonder beschouwd worden. Aan de wieg van dat wonder staan de gemeente Leiderdorp die omstreeks 1960 bedreigde molens in de gemeente kocht en restaureerde en onze stichting, opgericht in 1959 die dat voor de overige deed. Daarmee was hun fysieke voortbestaan verzekerd, maar echt malen was voor lang niet alle mogelijk. Juist de laatste jaren heeft de Rijnlandse Molenstichting alles op alles gezet om zoveel mogelijk molens weer hun functie te geven; niet zozeer voor het mooi of niet alleen uit cultuurhistorisch besef maar ook omdat de malende molen het beste aan zijn bedoelingen beantwoordt en in geval van nood nog een nuttige bijdrage aan de waterbeheersing kan leveren zoals ook de afgelopen jaren daadwerkelijk hebben laten zien. De laatste successen op dit terrein zijn de Doeshofmolen en de verplaatsing van de Bosmolen naar de La-

genwaardse polder, waarover in een vorig nummer geschreven is. Dat betekent niet alleen dat het hele beschreven molenlint langs de Rijn nu acht molens telt, maar dat vrijwel het hele gebied tussen de Does en de Heimanswetering bemaling op windkracht heeft, zij het aanvullend. Alleen de Gnephoekse en de Hogenwaardse polder zijn molenloos, zij het dat een deel van eerstgenoemde molen nog steeds bestaat en zo ook de herinnering aan de windbemaling levendig houdt. Acht-en-een-half van de tien molens; 8,5 dus, een mooi cijfer en dat willen we graag zo houden.

De Agrico-windmotor bij de Gnephoekse Molen; een curieus geheel.

De overige molens

Nieuw windpeluw voor de Blauwe Molen

De windpeluw is een zeer zwaar belaste balk in de kap van de molen. Dit 'kussen' draagt het grootste deel van het tonnen zware wienenkruis. Bij een slechte windpeluw komt vroeg of laat het consigne: molen stilzetten, aangezien het niet helemaal denkbeeldig is dat het wienenkruis uit de malende molen valt en een enorme schade aanricht. Zover is het gelukkig bij de Blauwe Molen niet gekomen, want ook bij deze molen bleek de windpeluw aan vervanging toe. Dat is niet alleen een vrij ingewikkelde maar ook een kostbare molenmakersklus. De as met de roeden moet opgevangen, opgesteld worden zoals dat heet, waarna een groot deel van het voorfront van de kap, het voorkeuvelens moet worden gedemonteerd. Als dan het oude windpeluw is verwijderd kan de nieuw gelegd worden. Dankzij de moderne hijstechniek gaat dat

De nieuwe windpeluw krijgt zijn plaats in de foto van de Blauwe Molen (foto Verbij Hoogmade).

veel eenvoudiger dan vroeger toen een ploeg mensen eindeloos rondjes in een kaapstander liep om de oude balk te laten zakken en de nieuwe op te hijsen. Desondanks stelt ook nu nog het vervangen van een windpeluw eisen aan het vakmanschap van de molenmakers. Bij de Blauwe Molen hebben de mensen van Verbij het werk inmiddels achter de rug en kan de molen weer zonder gevaar malen. Het zijn juist dit soort klussen die vaak een streep door de rekening zijn en de stichting voor zware financiële opgaven stelt.

In de afgelopen tijd is bij de Blauwe molen ook de restauratie/reconstructie van de overhaal en de bijbehorende bok voltooid. Een overhaal (of overtoom) is een windas waarmee schuitjes uit de polder in het boezemwater kunnen worden getrokken, zeg maar een soort droge sluis. Het voordeel is dat bij een overtoom geen water in de polder stroomt dat er weer uitgemalen moet worden. Het nadeel is dat het veel (spier)kracht kost en dat de capaciteit beperkt is, ook al waren er heel grote overtoomen met imposante wielen (Overtoom, Amsterdam). Vrijwel al deze

De overhaal bij de Blauwe Molen (foto L. Vellekoop).

overhalen zijn verdwenen, maar bij de Blauwe Molen is er nog een, zeldzaam in zijn soort. Daar zijn we dan ook heel zuinig op en dankzij de nu voltooide restauratie kan men zien hoe vroeger dit bijzondere verkeer plaats vond.

Nieuwe roeden voor de Vrouwgeestmolen

Aan de Heimanswetering in Alphen aan den Rijn staat de Vrouwgeestmolen die

Nieuwe roeden voor de Vrouwgeestmolen (foto Verbij Hoogmade).

behoort tot de grootste molens van onze stichting met ruim 27 m vlucht. De molen moet dan ook het water uit de polder meer dan vier meter omhoog brengen en dat eist kracht. Alles moet dus goed en sterk zijn, ook de wieken. De Vrouwgeestmolen had nog geklonken roeden waarvan er een met zekerheid 105 jaar dienst heeft verricht. Nu waren deze Potroeden, zo genoemd naar hun fabrikant Pot uit Kinderdijk, 'op' en op 1 oktober zijn nieuw gelaste roeden gestoken, gemaakt door Straathof in Rijpwetering. Dit is ook uiteraard een grote en kostbare klus, waarbij het hijsmateriaal van nu de molenmakers ontelbare zweetdruppels bespaart. Door molenmaker Verbij is niet alleen aan Blauwe en de Vrouwgeestmolen gewerkt maar is ook aan veel andere molens onderhoud verricht, opdat onze molens er niet alleen pico bello bijstaan, maar ook kunnen doen waarvoor ze gebouwd zijn: malen en dat mede dankzij uw bijdrage. Alleen kunnen wij het niet!

Help ons de molen van de Klaas Hennepoelpolder en dus ons landschap te bewaren. Wij hebben uw hulp hard nodig. Het gaat ons daarbij niet alleen om geld, maar ook om uw steun als sympathisant. Donateur worden mag natuurlijk ook! Uw gift wordt uitsluitend aan de molens besteed, onze stichting werkt geheel pro deo.

Ja, laat het 't Poeltje weer malen!!

- Ik geef mij daarom op als donateur van de Rijnlandse Molenstichting. Mijn jaarlijkse bijdrage bedraagt:
 - € 20,- (minimum bijdrage)
 - € (door uzelf vast te stellen)
- Ik doe een eenmalige gift aan de Rijnlandse Molenstichting van minimaal € 100,- voor de molen 't Poeltje en maak die, onder vermelding van 'Poeltje' over op bankrek.no. 5665.47.163 t.n.v. de Rijnlandse Molenstichting te Voorhout
- Ik wil misschien sponsor worden van de molen van de Klaas Hennepoelpolder. Ik ontvang graag meer informatie.
- Ik geef mij op voor andere daadwerkelijke hulp ten dienste van deze molen.

p.s. giften en donaties aan de Rijnlandse Molenstichting zijn aftrekbaar van uw inkomstenbelasting.

Naam:

Adres:

Postcode: Woonplaats:

Datum: Handtekening:

Laat 't Poeltje weer malen!

S.v.p. deze bon uitknippen of kopiëren, invullen en in envelop versturen naar de:

**RIJNLANDSE MOLENSTICHTING
Torenlaan 10
2215 RW Voorhout**

ZOEKER

De molen in het vorige nummer heeft helaas geen enkele reactie opgeleverd. Dat geeft deze keer dus weinig meer te melden dan een nieuwe onbekende.

De nieuwe 'Zoeker' is zo te zien waarschijnlijk een vrij grote Zuid-Hollandse watermolen, maar ieder detail ontbreekt. Anders gezegd de boerderij zal het moeten doen... Wie weet?

Reacties a.u.b. te richten aan de redactie van de *Molenwereld*, Moerdijkstraat 39, 2751 BE Moerkapelle, fax 079-5931303, e-mail: jsbakker@molenwereld.nl.

X

voor alle
ZEKERHEID!

De OBM Speciaal voor Molenaars is al meer dan 100 jaar gespecialiseerd in het verzekeren van molens en het mengvoederbedrijf. Zij is daarmee een maatschappij die u de zekerheid geeft van een goede verzekering. Een verzekeringsmaatschappij die u met raad en daad bijstaat. De OBM Speciaal voor Molenaars is er voor u. Voor een veilige dekking, tegen bescheiden premies.

*Onderlinge
Brandwaarborg Maatschappij*

SPECIAAL VOOR MOLENAARS

Singel 19, 7411 HV Deventer, tel.: 0570-612353, fax: 0570-611529

Het slachtoffer voor de Veendermolen

J.S. Bakker

In Molenwereld 2001-3 werden de lotgevallen van de Veendermolen bij Roelofarendsveen beschreven. Voor de herbouw van de Veendermolen, welke deze maand (10 december) precies zeventig jaar geleden in gebruik is gesteld, is herbouwd met van onderdelen van de molen van de Noordeind- en Geerpolder onder Langeraar. Diens geschiedenis in de twintigste eeuw is een regelrechte antipode van de Veendermolen.

De naam zegt het eigenlijk al, de polder bestaat uit twee delen, de Noordeindse polder en de Geerpolder. De Noordeindse polder is het zuidelijke deel en lag in de gemeente Ter Aar. Het is een oude polder, ontstaan in 1570. Grote wateroverlast dat jaar was de aanleiding om de polder te stichten. Dat het land 's winters onder water stond vond men toen normaal, maar in het vroege voorjaar moest het wel afgelopen zijn. Maar begin juni stond het water zelfs nog in de huizen en moest er een paar keer per dag gehoosd worden! De gevolgen voor vee-teelt en veenderij, de twee belangrijkste bronnen van inkomsten laten zich raden. De koeien gingen tot de knieën in het water. Deze ellendige situatie was de aanleiding om de polder te stichten en een molen te bouwen.

Het is niet de bedoeling dat de polder zomer en winter wordt bemalen. 's Winters mag de polder best onder water blijven staan, hetgeen men toen overigens heel normaal vond. De molen zal pas in bedrijf komen op Sint Pieters Stoeldag, ofwel 22 februari. Of deze datum algemeen is geweest is mij niet bekend.

De Geerpolder, het noordelijk deel viel tot 1857 onder Amstelland en was gemeente Leimuideren.

Al in 1824 was er geschoven met de bemalingen van diverse polders. De Noordeindse polder hield op met het bemalen van de Schilkerpolder aan de andere kant van de Aar (voortaan te bemalen door Nieuwkoop; om precies te zijn door de bovenmolen van de Korteraarse gang bij Papenveer), terwijl daarvoor in de

De molen van de Noordeind- en Geerpolder met op de achtergrond het schuurtje, waarvan de schuld werd afgelost met de afbraak van de molen.

plaats de Geerpolder bemalen zou worden. De Geerkade die beide polders scheidde werd doorgestoken en van een brug voorzien. Iedere polder hield zijn eigen bestuur, maar in 1878 werden beide polders verenigd tot de Noordeind- en Geerpolder. De zo ontstane polder is 451 ha groot; 320 ha voor Noordeind en 131 ha voor de Geerpolder. Het polderpeil was omstreeks de eeuwwisseling 1,40 m - AP.

Molens

De Noordeindse polder werd van 1570 tot 1651 bemalen door één molen die aan de Leidse Vaart op de Smidskade stond. Later stond deze molen bekend als de Grote Molen. In 1651 werd er een tweede molen bijgebouwd, de Kleine of Schilker Molen die aan halverwege de Schilkerpolder aan de oostzijde van het Aarkanaal stond. De bouw van deze molen was gewenst geworden door de uitbreiding van de Noordeindse polder met gronden aan de noordkant van deze polder plus de Schilkerpolder waardoor de polder van 272 morgen werd vergroot tot 523

morgen, dus bijna werd verdubbeld (1 morgen is 0,85 ha).

In 1790 besloot men beide molens te vervangen door een nieuwe achtkante schepradmolen die gebouwd werd aan de Smidskade op de plaats van de Grote Molen.

Het werd een juweel van een molen in een tijd waarin de Zuid-Hollandse watermolens hun mooiste model bereiken met prachtige verhoudingen en mooi gevormde rompen en kappen.

De vlucht van de molen was 25,60 m. Het scheprad had een diameter van 5,85 m bij een schoepbreedte van 45 cm. Uiteraard werd er uitgemalen op de Leidse Vaart, een onderdeel van Rijnlands boezem.

In die tijd zijn de westelijke polderdelen al uitgeveend, waardoor de Langeraarase plassen en de Geerplas ontstaan. De oostkant, de Aarkant bleef onverveend. Voor de bemaling ontstond een beroerde situatie, want bij zuidwestelijke winden en aanhoudende regen woei het water als het ware noordwaarts bij de aan de zuidrand van de polder staande molen vandaan. Het weiland in de Geerpolder, aan de noordoostkant, de tegenovergestelde zijde, had daardoor nogal eens met ernstig waterbezwaar te kampen.

Om die reden besloten de ingelanden van de Geerpolder, uiteraard het droge deel, om hun landen af te dammen van de plas en een eigen molentje te bouwen aan de rand van de plas om het water op de plas uit te slaan. Voor deze 'Afdamming' wordt een klein schepradmolentje

Het in 1929 gebouwde gemaal van de Noordeind- en Geerpolder.

gebouwd, waarvoor De Prins van Oranje op 4 juli 1892 een ijzeren as(-je) levert met no. 1395. De nieuwe molen krijgt de naam De Verbetering. Later werd de Afdamming nog uitgebreid met landerijen in Noordeind, ten zuiden van de Geerweg, die immers onder hetzelfde euvel leden. De Afdamming krijgt zo een omvang van 109 ha.

Op 3 september 1929 brengt Stokvis in Rotterdam, de importeur van Herkules offerte uit voor de bouw van een 'Amerikaan' met een torenhoogte van 10 m en een windrad met een diameter van 5,50

m welke een vijzel aandrijft van 80 cm doorsnede bij een lengte van 2,33 m. Hij moet een capaciteit van 5,36 m³/min. hebben. De levertijd is slechts acht weken. In april 1930 neemt Jac. Akerboom, aannemer te Papenveer de sloop van De Verbetering aan en het maken van de fundering voor windmotor voor 1668 gulden. In 1958 wordt de aandrijving van de vijzel geëlektrificeerd en dat betekent het definitieve einde van de windbemaling in de polder.

Molenaarsperikelen

De windbemaling van de hele polder is dan al dertig jaar verleden tijd, ook al heeft de molen in de loop van zijn bestaan de nodige verbeteringen ondergaan, als het haast voor zulke Zuid-Hollandse molens obligate vervangen van houten door ijzeren onderdelen. Zo blijkt in december 1879 dat de (houten) as slecht is, evenals een roe. De naburige Vierambachtspolder biedt uitkomst, want daar kan men een ijzeren as en ijzeren roe krijgen. Deze polder heeft namelijk in dat jaar een stoomgemaal gesticht, waarbij de gang Heuvelmolens (zo genoemd omdat ze bij de Heuvelweg onder Woubrugge, nu Alphen a/d Rijn, staan) is toen gesloopt. De as zal dus van een van deze Heuvelmolens afkomstig zijn. De roe is in 1934 in ieder geval niet gestoken in de Veendermolen, want beide Potroeden in die molen zijn jonger. De lange spruit is ook een oude roe, wellicht is dit de bewuste.

De Noordeindse molen wordt in die tijd bemalen door de molenaarsfamilie Mank. Zij hebben gedurende zeventig jaar deze molen bemalen. De laatste is Johannes Mank die zijn vader heeft opgevolgd. Voordien is een oom molenaar

De tegenstelling: de stomp van dezelfde molen aan de Smidskade.

Fragment van de kaart van het Hoogheemraadschap van Rijnland van Melchior Bolstra uit 1746 met de Noordeindse polder en de Schilkerpolder. Van de Geerpolder is maar een klein stukje ten noorden van de Geerweg te zien. De 'Core Mole' is de korenmolen van Nieuweveen.

geweest. Mank wordt op 7 januari 1919 door het polderbestuur ontslagen. Hij pikt dit niet en weigert zelfs de molen te verlaten. Hij vecht zijn ontslag vergeefs aan en wordt met zijn vrouw en zeven kinderen door een deurwaarder uit de molen gezet (of hij moet op het laatste moment eieren voor zijn geld hebben gekozen). Mank wordt als molenaar opgevolgd door Hendrik Kraan die per 9 januari 1919 wordt benoemd op tijdelijke basis. De omstandigheden om te beginnen zijn niet prettig, want Mank woont immers nog in de molen! Een jaar later krijgt hij een vaste aanstelling tegen 300 gulden per jaar. Hendrik Kraan is op 14 juli 1892 geboren op de Blauwe Molen bij Hoogmade, waar zijn vader molenaar was. Gerrit Kraan volgt aldaar zijn vader als molenaar op, terwijl een derde broer, Bart, de Vereenigde Hof-, Groot- en Klein-Hemmeerpolder onder Warmond bemaalt. Hendrik Kraan's molenaarscarrière is niet van lange duur geweest. Hij zit nog maar nauwelijks op de molen of er wordt al gepraat over elektrische bemaling. Op 5 juli 1928 valt het besluit om een nieuw elektrisch gemaal te stichten, waarvan Kraan op 7 mei 1930 tot machinist wordt benoemd. Op 1 januari 1976 geeft Kraan zijn betrekking als machinist op. Hij is dan 84 jaar oud! Hendrik Kraan overlijdt daarna op 5 juli 1977. Zijn dochter Anna Kraan heeft het werk van haar vader overgenomen.

Sloop molen

Al in 1922 brengt het bekende ingenieursbureau W.C. & K. de Wit, verantwoordelijk voor vele bemalingsmodernisering, advies uit voor de bemaling van de Noordeind- en Geerpolder. Aanvankelijk gaan de gedachten uit naar het plaatsen van een elektrisch gedreven centrifugaal-pomp in de molenonderbouw. Achter de

schermen blijft het bestuur werken aan de verandering van de bemaling, ingegeven door klachten van ingelanden over hoog water in de polder. Op 26 januari 1928 brengt machinefabriek Spaans in Hoofddorp een offerte uit voor een elektrische gemaal met een automatische vlotter-schakelaar die dus handbediening overbodig maakt. Op 5 juli 1928 valt het besluit om de molen in principe te vervangen door een elektrische bemalingsinstallatie. Het provinciebestuur is hier niet gelukkig mee. Zou het niet mogelijk zijn om de molen te behouden door verbeteringen. Zo adviseerde men het schep-rad te vervangen door pompen volgens het systeem Dekker. Het polderbestuur neemt de suggestie serieus en zoekt contact met de polder Waardenburg en de Oude Lierpolder. Het weerhoudt de Noordeind- en Geerpolder er niet van om over te gaan op elektriciteit. Er zijn wel twijfels over de elektriciteitsvoorziening. Is die gegarandeerd? De directeur van het Leidse elektriciteitsbedrijf, ir. F.

Stokhuyzen, de latere voorzitter van De Hollandsche Molen, antwoordt dat men daarover niet in de war hoeft te zitten dankzij de koppeling met het net van de PUEM, de provinciale Utrechtse elektriciteitsmaatschappij. Men kan zonder risico overstappen op elektrische bemaling. Daarbij doet zich wel het probleem voor dat de molen niet is aangesloten op het elektriciteitsnet en dat daarom de kabel over enkele honderden meters moet worden doorgetrokken vanaf het dorp Langeraar. Om die kosten te besparen bouwt men het nieuwe gemaal aan de Smidskade, maar dicht bij het dorp. Op 17 juni 1929 neemt de Langeraarse aannemer Cornelis Akerboom Pz. de bouw van het gemaalgebouw aan voor 9860 gulden, terwijl Spaans de bemalingsinstallatie verzorgt met een 25 pk motor (18,4 kW). De verticale schroefpomp wordt geleverd door machinefabriek Jaffa uit Utrecht. Op 11 februari 1930 vindt de officiële ingebruikstelling plaats.

Al op 30 mei 1929 besluit de ingelandenvergadering om de molen etc. te verkopen. De opbrengst kan gebruikt worden voor de aflossing van schulden die er nog zijn voor het maken van een nieuw schep-rad (1500 gulden) en een nieuw schuurtje bij de molen (400 gulden). Op 3 juli 1930 verkoopt de polder de molen met de bijbehorende gronden aan machinist en oud-molenaar Hendrik Kraan voor 1700 gulden, waarbij de koper zich verbindt om de waterloop te dempen. Zo staat de molen dan een viertal jaren stil en te wachten op de dingen die komen gaan. Vier jaar later wil de Veenderpolder weer een molen. Kap, as, roeden enz. van de Noordeindse Molen wachten als het ware zeven kilometer oostelijker. Zo wordt deze schitterende en mooi gelegen molen bij de Langeraarse plassen in de zomer of vroege herfst van 1934 gesloopt. De veldmuren worden na de sloop hoger opgemetseld en zo blijft het molenrestant de familie Kraan als woning dienen. Zo staat het er nog en houdt de herinnering aan een juweel van een molen levend op een schitterende plaats. 1934: van stomp tot molen en van molen tot stomp.

De in 1934 gebouwde molen van de Veenderpolder bij Roelofarendsveen, waarin de molen van de Noordeinder en Geerpolder nog voortleeft (foto J.L.J. Tersteeg).

De Hoekstermolen

in de Tjaerdt van Aylvapolder

In de zomer van 1999 werd de Hoekstermolen van het voormalige waterschap Vijfhuizen, onder Hallum, gedemonteerd en verplaatst naar de Tjaerdt van Aylvapolder tussen Wommels en Burgwerd. Op 3 juni 2000 stelde minister Jorritsma de molen weer in gebruik. Zowel de molen van Hallum als de voormalige molen van de Aylvapolders zijn te bijzonder om er zomaar aan voorbij te gaan. Bovendien kwamen bij de voorbereidende werkzaamheden enkele interessante zaken aan het licht waar in het volgende op in zal worden gegaan.

De Vijfhuister Molen in Hallum, omstreeks 1965 nog frank en vrij in het polderlandschap. Het is duidelijk te zien dat de roeden als het ware in de molenwerf draaien (foto coll. jsb).

De Hoekstermolen

Aan de westzijde van Hallum werd in 1846 een nieuwe achtkante molen gebouwd voor de bemaling van de Hallumerhoeksterpolder, genaamd naar de in de polder gelegen Hallumerhoek. In 1914 werd de polder omgevormd tot een waterschap dat de naam 'Vijfhuizen' kreeg, naar het gehucht aan de westzijde van de polder. Omdat deze naam op de windpeluw werd geschilderd ging men de molen ook wel zo noemen.

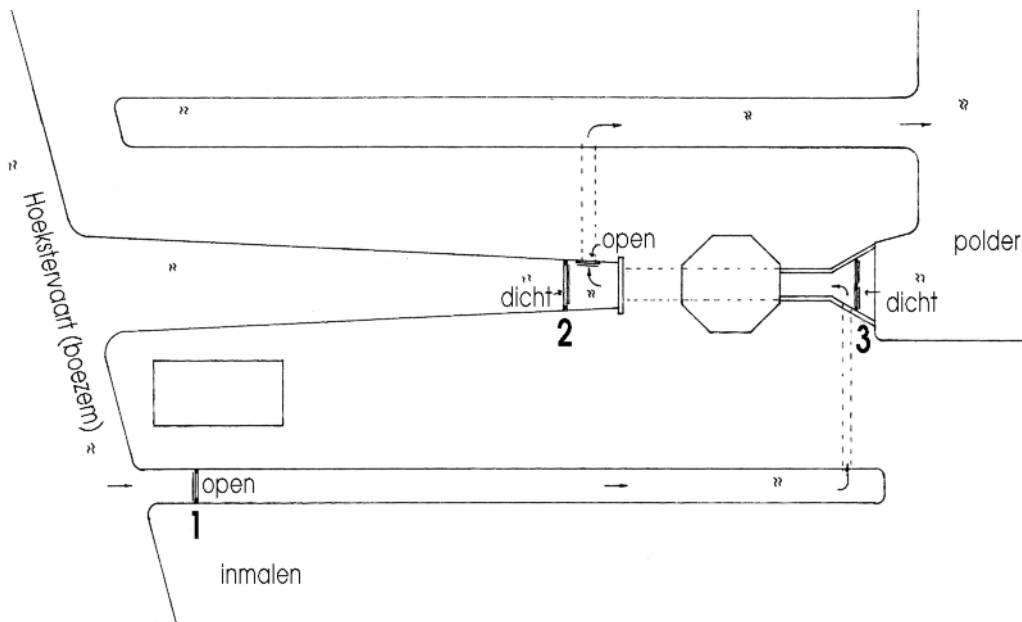
Oorspronkelijk had deze molen een vlucht van ruim 20 m. In de laatste wereldoorlog waren de roeden slecht en kon men be-

schikken over de roeden van de, 300 m naar het oosten gelegen, korenmolen "Minister Thorbecke". Daarvoor moeten ze in een Zuid-Hollandse wipmolen hebben gezeten. De roeden waren 22 lang en omdat men ze niet in wilde korten, werd het molenerf afgegraven en in de beide waterlopen werd een sleuf aangebracht. Door dit vergrote gevlucht ging de as sneller tegen de springbeugel draaien. Om dit tegen te gaan werd er een blok beton rond de achterzijde van de bovenas gegoten. Bijzonder aan deze molen is dat alle wielen conisch zijn uitgevoerd. Ook bij de Balkendstermolen bij Oude Leije is dat het geval, maar verder komt men dit in Friesland toch zelden te-

gen. Anton Sipman is in zijn boek *Molenwielen* nogal kritisch over het conische werk. Toen ik in 1990 eens met deze molen heb gemalen viel het me echter op dat alle kammen er glad uitzagen en dat het verder bijzonder stil en goed liep.

Inmalen

Zoals bijna alle watermolens in de bouwhoek, kon de Hoekstermolen voorheen ook inmalen. Dit werd gerealiseerd door een stelsel van 4 schuiven. Na de komst van de afsluitdijk kon de Friese boezem altijd op peil worden gehouden door zoet water in te laten vanuit het IJsselmeer. De

De Hoekstermolen kon in- en uitmalen. Als overtollig water de polder uit moest dan stonden de schuiven 2 en 3 open, terwijl schuif 1 dicht was. Het water werd dan uit de polder rechtstreeks afgemalen op de Hoekstervaart. Om in droge tijden water de polder in te malen werd schuif 1 geopend en bleven de beide andere dicht. Vanuit een zijslot van de Hoekstervaart wordt het water door de molen via duikers de polder ingemalen.

inmaalfunctie van vrijwel alle molens kon daarna vervallen, zo ook bij de Hoekstermolen. De schuiven net achter de schroef en naast de molenaarswoning zijn nog aanwezig. Verdere bijzonderheid is nog dat dit de eerste Friese molen en landelijk de derde molen was die werd uitgerust met het fokwielstelsel van ir. P.L. Fauël. In 1947 werd dit op de binnenroede aangebracht. Molenaar Jint de Swart, die van 1936 tot 1962 de molen bediende was er niet erg enthousiast over: "Wat je wint met stil weer, verlies je met stormweer", zei hij in *De Utskoat* van december 1983. Hierbij moet natuurlijk wel worden aangetekend dat zwakke wind veel vaker voorkomt dan stormwind.

Funcieverlies

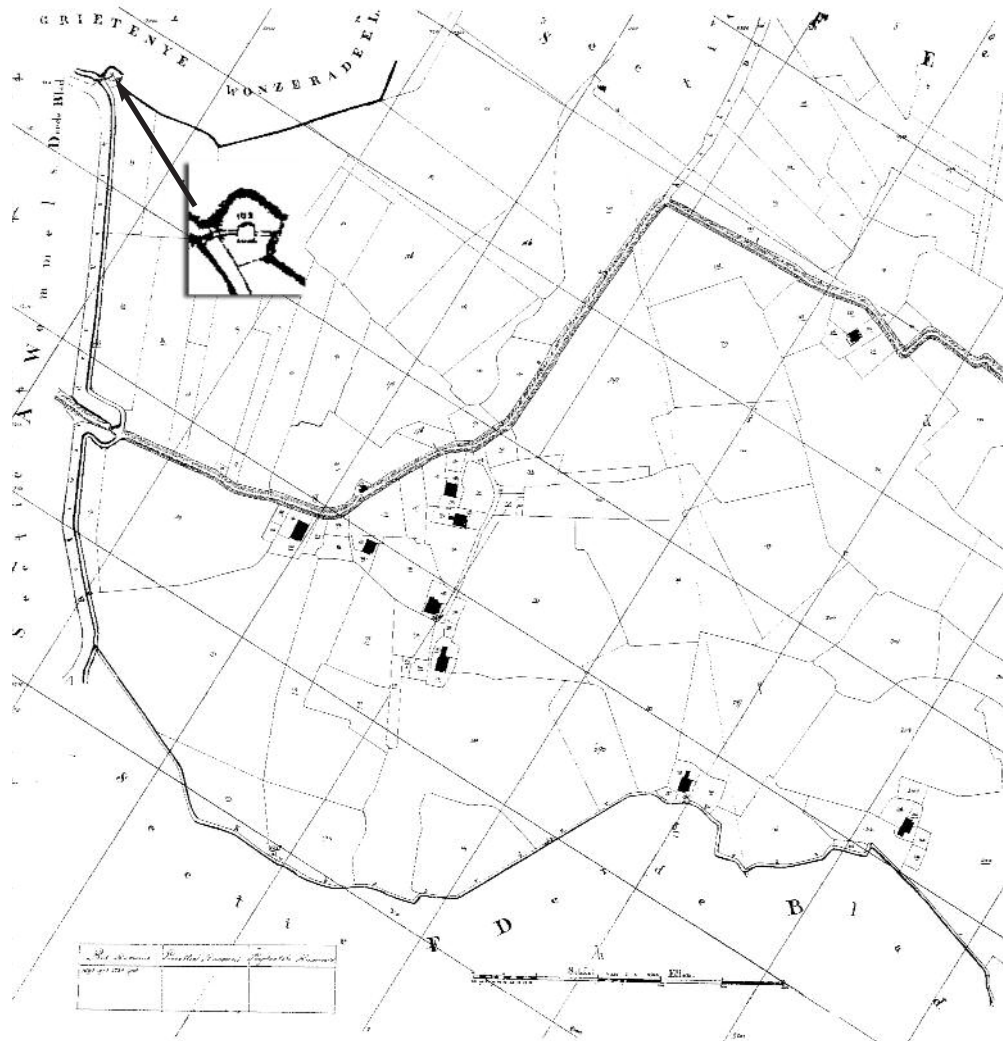
In de jaren '70 vond er in de gemeente Ferwerderadeel een rigoureuze ruilverkaveling plaats, waarbij alle molens hun functie verloren. Ze werden daarna overgedaan aan de stichting "De Fryske Mole". Het kwalijke aan deze ruilverkaveling was gelegen in het feit dat veel molens, dorpen en boerderijen werden afgesloten van de Friese boezem. Als een van de weinigen ontsprong de Hoekstermolen deze dans, deze molen bleef aangesloten op de boezem. Door diverse veranderingen werd de watertoevoer echter wel steeds problematischer. Door begroeiing en bebouwing werd de molen

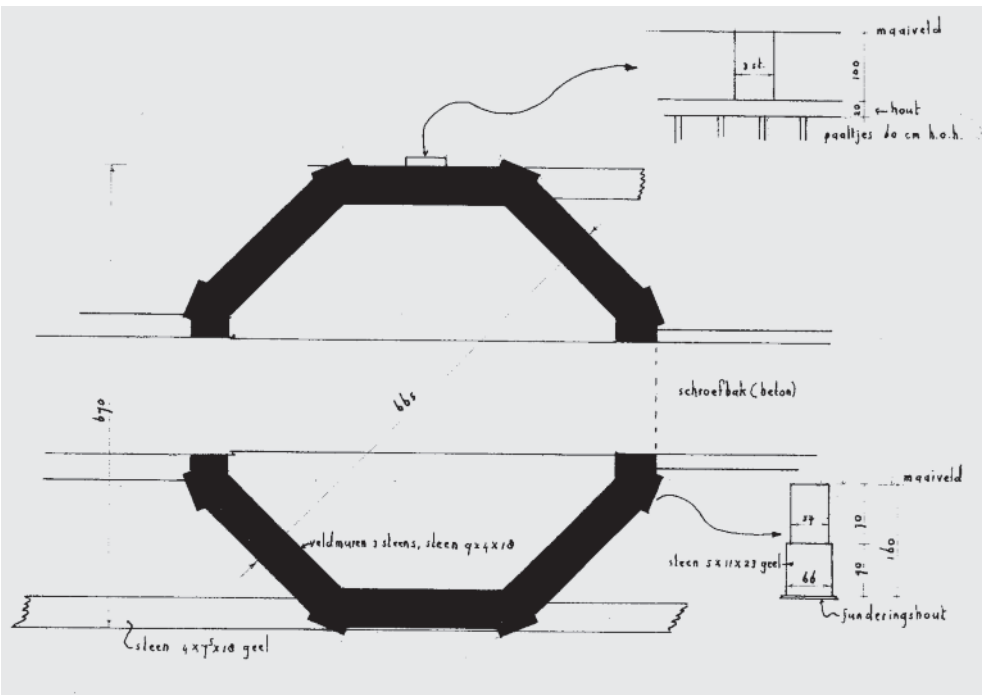
was van de molen, ging zich inzetten voor het vrijhouden van voldoende ruimte rondom de molen. Hierover kon met de gemeente Ferwerderadeel geen overeenstemming worden bereikt. De stichting vond het niet de moeite waard om dan verder nog energie en geld in de molen te steken en bood de molen aan de gemeente aan. De gemeente wilde hier niet op in gaan maar over verplaatsing bleek nog wel te praten. Toen dit de stichting Aylvapoldermolen te Wommels ter ore kwam, liet ze weten dat ze deze molen graag zou willen hebben.

De Aylvapolder

De Aylvapolder, gelegen tussen Burgwerd en Wommels in de voormalige gemeenten Wonseradeel en Hennaarderadeel, is beroemd geworden doordat dit de eerste geregelmenteerde polder van de provincie was, zeg maar het eerste boezemwaterschap van Friesland. Dijkwaterschappen en gewone polders waren er echter al lang. In 1680 bekrachtigden Jonkheer Tjaerdt van Aylva, Gedeputeerde Staat van Friesland en grietman (burgemeester) over Wonseradeel en Jonkheer Edzart van Grovestins, grietman van Hennaarderadeel het volgende besluit:

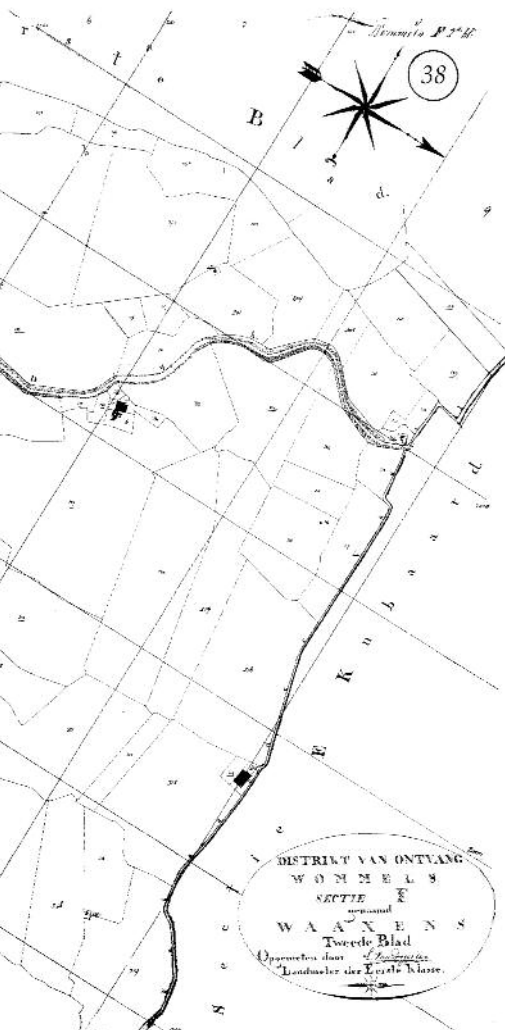
ook steeds verder aan het zicht onttrokken. Toen de naastgelegen beschuifabriek van Van der Meulen en de koekjesfabriek van Hellema de grond naast de molen kochten om hun toekomstige uitbreidingsplannen te realiseren leek dat de doodsteek voor de molen. De stichting De Fryske Mole, die sinds 1976 eigenaar

Opmetingstekening van de funderingsresten van de Aylvamoelen.

De eerste kadastrakaart (1821) toont een vierkante molen met centriscne waterlopen.

De molen van de Aylvapolder in de sneeuw, nog voor het aanbrengen van de verdekking (1943?).

Den 27 februari 1680
Is ter vergadering gelezen ende geëxamineert het request van de Eygenaars en Grontheren van den bedykten Polder tuschen Burgwartetille ende Littenser-zyl, behoorende onder de Dorphe Burgwart ende Wommels, houdende in effect, dat sy Supplianten, confiderende het meeste interest van hun Landen, die seer leeg enden veeltids onder water syn gelegen, haar gedagten hebben laten gaan, om deselve egalyk, tot voorkominge van sodanige overstrominge, te bedycken, om met goede Watermolens drooch gemaakt ende gehouden worden.

Tjaerdt van Aylva moet gezien worden als de grote promotor van deze polder, die

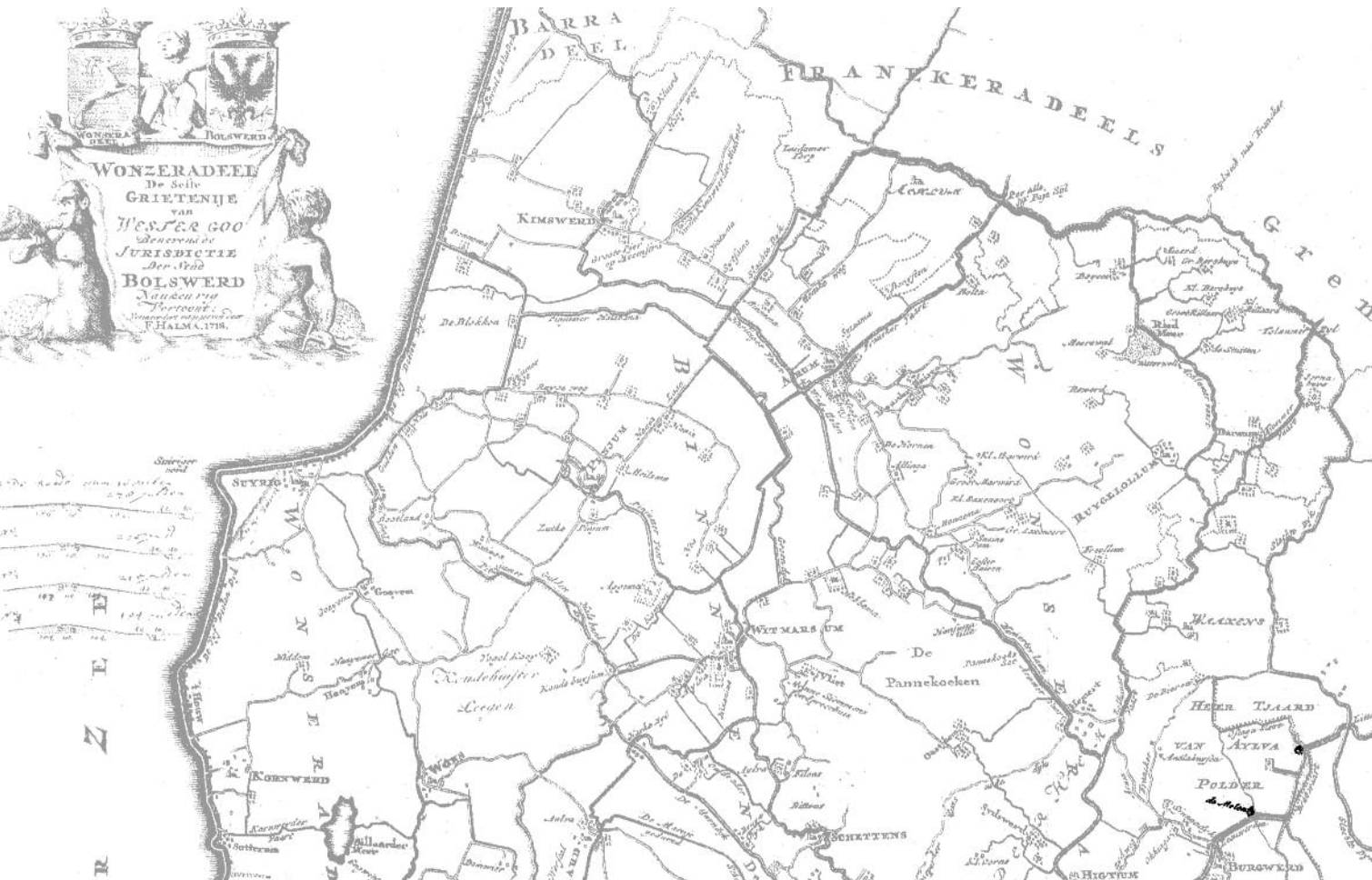
dan ook zijn naam krijgt. De machtige familie Van Aylva komt oorspronkelijk uit Bornwird (Oostergo), maar reeds in de middeleeuwen verkreeg ze bezittingen in Witmarsum en Schraard en kwamen zo in Wonseradeel terecht. Deze adellijke familie is al zo'n geruime tijd uitgestorven dat weinig mensen de naam nog goed weten uit te spreken. De "y" betekent dat de voorgaande letter lang dient te worden uitgesproken en "v" was vroeger gewoon een "u" zodat de uitspraak "aaluva", zou moeten zijn. Maar dit terzijde.

De eerste molens

Op de Grietenijkaart van Schotanus (1687) staan twee molens in de polder aangegeven, één aan de zuidzijde van de polder en één aan de oostzijde, op de plaats van de huidige molen. Tot voor kort was niet bekend wat voor molens dit waren. Er werd zelfs verondersteld dat de laatste molen van de polder, die in 1959 door brand verloren ging, nog de oor-

spronkelijke molen was. Anton Sipman, die deze molen nog heeft opgemeten en vereeuwigd in het boek *Molenbouw*, acht dit niet onmogelijk maar heeft toch zo zijn twijfels.

Bij de verplaatsing van de Hoekstermolen was er min of meer van uit gegaan dat deze molen op de oude fundering van de Aylvamoelen kon worden gezet. Bij het ontgraven van de fundering kwam een vierkante fundering tevoorschijn die door het bijplaatsen van een aantal klippen achtig was gemaakt. Ook waren er nog restanten van een waterloop te zien, waaruit de conclusie getrokken kon worden dat er op deze plaats eerst een vrij grote schepmolen van het type wipmolen of spinnekop moet hebben ge-

Gedeelte Grietenijkaart van Schotanus anno 1687 van Wonseradeel met daarop de beide molens van de polder.

staan. In tegenstelling tot de bekende schep-rad-spinnekopmolens bevond het schep-rad zich hier binnen de kruicirkel van het wickenkruis, dus tegen de molen.

Nieuwe molen

Het polderarchief geeft over deze eerste molen geen enkele inlichting, want dat is slechts ten dele bewaard gebleven en begint pas omstreeks 1855. Dick Buns-koeke wist bij het "Ryksargyf Fryslân" in het "Archief Departementaal Bestuur van

de Eems (1799-1802)" het volgende op te diepen:

5 maart 1802

Missive van den Raad der gemeente Wonseradeel, verzoekende dat deze vergadering gelieve te accorderen om in de ingedijkte polder tusschen de Burgerder tille en Wommels in plaats van twee wa-

termolens een met schroef werde ingericht. Verder vindt hij nog in het "Archief Grietenij Wûnseradiel" van de gemeente Wûnseradiel het volgende:

Proces Verbaal

In het jaar duizend acht honderd zeven en twintig, den achttienden der maand april, des namiddags ten twee uren, compareerde voor ons Grietmannen der Grietenijen van Wonseradeel en Hennaarde-radeel op convocatie de Polder Heeren en de daarbij geïnteresseerde van de groote Aylva-en Burgwerder Polder, ten einde te delibereeren over het vernieuwen der daarin staande polder molen.

Zoo is na gehoudene deliberatie met eenparigheid van stemmen geresolveerd om de oude polder molen bij aanbesteding te laten afbreken en te vernieuwen en de daartoe behorende gelden te negotieeren en eindelijk dat nader door de Polder Heeren, benevens de daarbij verkoren heeren Marten Wijbrens Steensma te Bolsward en Jan Foekes Wijnia te Wommels, een bepaling te maken over de negotiatie, aflossing en polder gelden als mede dat gemelde heeren op zich hebben genomen het toezicht der verbouwing tot het geheele werk zal zijn afgelopen.

Gedaan en verteekend te Burgwerd, ten huize van den kastelein Frans Tjallings Sijswerda, ten dage en jare als boven.

S. Sjoerds de Jong

IJede Botes Nijdam

Gabe Foekes Wijnia

M.W. Steensma

J.F. Wijnia

J.F. van Eijsinga

J.S.T. Camstra thoe Schwatzenberg en

Hohenlansberg

Uit deze stukken zijn de volgende conclusies te trekken:

In 1680 heeft men twee vierkante schep-radmolens gebouwd om de polder te be-

De demontage van de molen in Hallum voor de verplaatsing naar Burgwerd (foto Popke Timmermans).

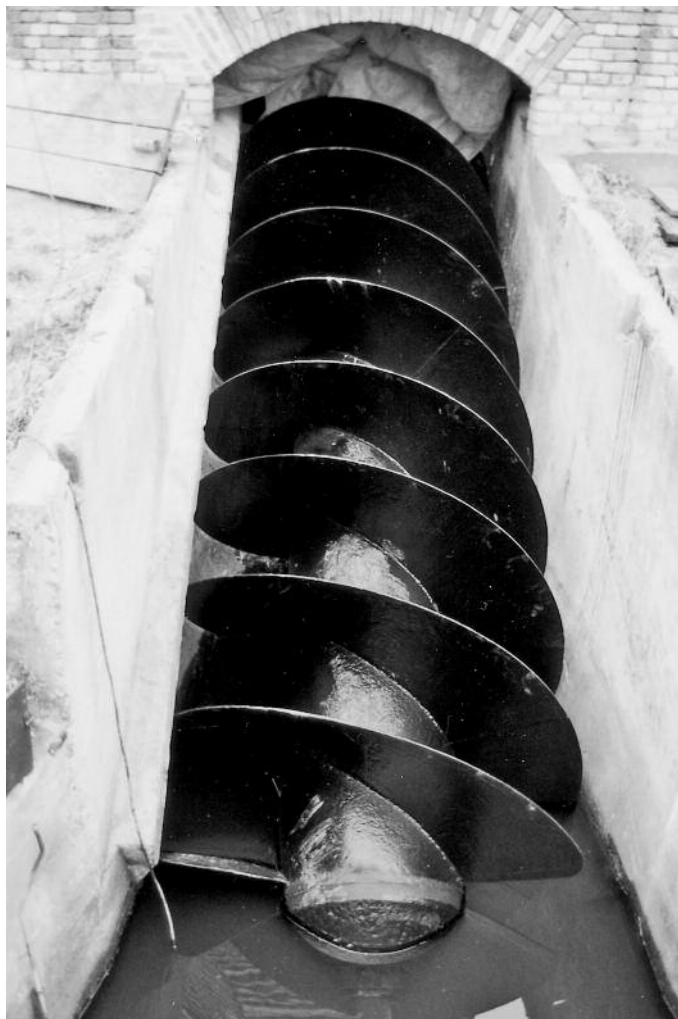
malen. In die tijd was het te bemalen oppervlak ongeveer 200 pondemaat (ca. 257 ha). In 1802 heeft men de molen aan de oostzijde voorzien van een schroef en hiermee werd de capaciteit zoveel vergroot dat de andere molen gemist kon worden. Op het eerste minuutplan van de kadastrale gemeente Burgwerd (1830) staat die molen dan ook niet meer aangegeven. Wel is de voormalige standplaats (Sectie C nr. 133) duidelijk te herkennen. Ook vandaag de dag is aan de

Links: De romp op zijn nieuwe plaats in Burgwerd in opbouw.

Midden: De kap in opbouw. De gebogen voorwaterloop is goed zichtbaar.

Onder: Nieuw over oud: de nieuwe molen staat op de plaats van de oude Aylvamolen. De oude schroefbak doet weer dienst!

Weer een echte molenvijzel op de plaats waar zijn voorganger er in 1959 mee ophield.

Het bovenwiel met het conisch werk. Links de betonverzwaring op de as.

grote molen-ader nog duidelijk te zien waar deze molen heeft gestaan. Op de eerste minuutplan van de kadastrale gemeente Wommels (1821) (sectie F, nr.163) is duidelijk te zien dat de oostelijke molen vierkant was, maar dat de waterlopen door de vervijzeling zijn verplaatst naar het midden van de molen. Voorheen ging de voorwaterloop rechtstreeks van het scheprad naar de trekvaart. In het jaagpad zal wel een brug hebben gezeten waar de nieuwe waterloop weer op moest aansluiten. Vandaar dat de huidige voorwaterloop zo krom is.

In 1827 werd er een nieuwe achtkante molen gebouwd op de fundering van de vierkante molen. In het gemeentearchief werden ook twee handgeschreven bestekken gevonden, waarbij het ene duidelijk een verbeterde versie was. Opmerkelijk aan dit bestek is dat alle houtdikten staan vermeld maar dat er nergens lengtematen zijn te vinden. De schroefbak, de schroef en de wielen van de oude molen konden blijkbaar opnieuw worden benut, want hierover wordt niet gesproken. Deze onderdelen waren dan ook nog maar 25 jaar oud.

Strijd om het behoud

Rond 1939 is de houten schroefbak (weer eens) aan vervanging toe. Dit wordt de aanleiding voor een discussie over wel of niet overgaan op elektrische bemaling. Op 4 februari 1948 wordt de knoop doorgehakt; de speciaal voor dit doel bijeen geroepen ingelanden van de polder besluiten met een kleine meerderheid om de molen te vervangen door een gemaal. Enkele ingelanden kunnen zich niet met dit besluit verenigen en roepen de hulp van De Hollandsche Molen in. De landbouwjournalist Anne Bokma, die later de eerste voorzitter van stichting 'De Fryske Mole' zal worden, wordt de leider van het verzet en de Bolswarder Courant wordt het podium voor de vele meningen. Mede door deze discussie komt het polderbestuur onder druk te staan en deze besluit om een nieuwe vergadering uit te schrijven. Bij deze vergadering waren ook enkele leden van de provinciale molencommissie aanwezig en verder de heer A.J. de Koning, technisch adviseur van de vereniging De Hollandsche Molen. De Koning pleit voor een nieuwe schroefbak van beton en een nieuwe schroef van staal. Het repareren van de molen zou ongeveer f 11.000 gaan kosten en

hiervan kon 40% worden gesubsidieerd. Nu is een ruime meerderheid voor behoud van de molen.

Het grote nadeel van een windmolen, bij geen wind ook geen waterverzet, bleef zo natuurlijk. In 1959 werd besloten om een hulpaandrijving op de schroef aan te brengen. In de molen wordt al vast de fundatie voor de dieselmotor gestort. Dan raakt de molen op 9 november 1959, tijdens het malen, in de brand. Net daarvoor waren de neuten van het bovenwiel vernieuwd en het is niet onmogelijk dat dezen te vast zijn aangeslagen. In 1953 werd de molenaarswoning onbewoond verklaard. Om de kosten van nieuwbouw uit te sparen werd de molen de laatste jaren bediend door de boer die het dichtste bij de molen woonde. Deze woonde aan de overkant van de vaart en moest steeds met een bootje over. Bij normaal weer draaide de molen zo zonder toezicht, wat de molen uiteindelijk noodlottig is geworden. Door deze brand bleven de strijders voor het behoud met een flinke kater zitten want op de fundering van de molen verrees nu een dieselmemaal.

Toen in 1980 het driehonderdjarige bestaan van de polder werd gevierd gingen er stemmen op om weer een molen op de oude fundering te zetten. Er werd een

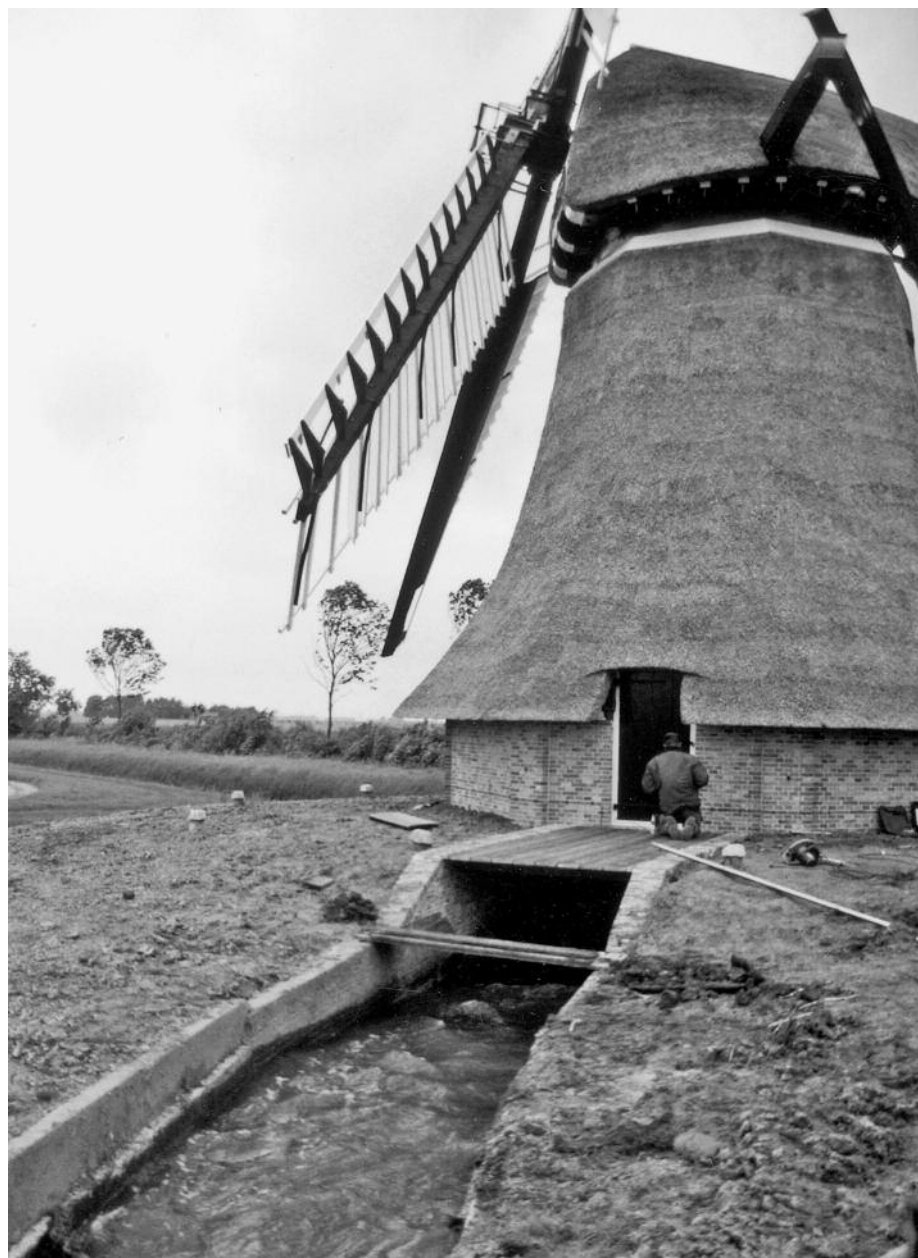
commissie opgericht om hierna onderzoek te doen. Getracht werd om de in verval zijnde molen Triolum, onder Lollum te verplaatsen. Hiervoor gaf de rijksdienst voor de monumentenzorg geen toestemming. Verder werden pogingen ondernomen om de opgeslagen Westermolen onder Spannum, het molenrestant bij Zwarte Haan en de Camminghabuurstermolen te Leeuwarden te verkrijgen, dit alles zonder resultaat. In 1989 werd de commissie omgevormd tot een stichting om gelden te kunnen verkrijgen. Men stond net op het punt om de handdoek in de ring te gooien, toen de Hoekstermolen in beeld kwam, met het inmiddels bekende resultaat.

Fundering

Dankzij de opmetingen van Anton Sipman weten we toch nog vrij veel over de

De molenfundering met het na de brand van 1959 gebouwde vijzelgemaal.

Op 23 mei 2000 werd het eerste water met de verplaatste molen uitgemalen. Let op de gebogen voorwaterloop of uitschoot.

vorige Aylvamolen. Voor een Friese molen was deze molen vrij slank. Dit zal zijn veroorzaakt doordat men de fundering van vorige molen zoveel mogelijk wilde benutten. De molen van Hallum, die oorspronkelijk een wat kleinere vlucht had, was zo veel wijder dat deze helemaal niet op de gevonden fundering paste. Achteraf was dat maar goed ook, want de kwaliteit van deze fundering was niet om over naar huis te schrijven. Bij de ontgravingen bleek dat het vierkante gedeelte vrij ondiep was gefundeerd, de onderzijde van het metselwerk bevond zich niet dieper dan 1 m onder het maaiveld. Het hout onder dit metselwerk verkeerde reeds in staat van ontbinding. Dit wijst er op dat het polderpeil in 1680 nogal wat hoger moet hebben gestaan dan thans het geval is.

De veldmuren van de vierkante molen bestonden uit gele steen, 4x7,5x18 cm, de zogenaamde Friese drielingen of geeltjes. Ze waren gemetseld op dikke balken van zo'n 20 cm dik. Hieronder stonden zeer lichte paaltjes, ongeveer 0,6 m hart op hart. De klippen van de achtkante molen waren dieper gefundeerd, ongeveer 1,60 m onder het maaiveld. Ze bestonden uit gele Friese moppen, zwaar 5x11x23 cm. De aanleg was ter hoogte van 0,90 m drie steen breed (0,66 m) en tot het maaiveld verder 2,5 steen breed (0,57 m). De veldmuren van de achtkante molen bestond weer uit gele drielingen, zwaar 4x9x18 cm. Op de hoeken gingen de klippen als pilaster verder.

De buitenwerkse maat van de vierkante molen was 6,70 m, die van de achtkante molen 6,65. Bij een spinnekop en ook bij een achtkante molen is de buitenwerkse maat van de muurplaten ongeveer 1/3 van de vlucht. De vierkante molen moet dan een vlucht hebben gehad van zo'n 20m. De achtkante molen had een vlucht van 21m

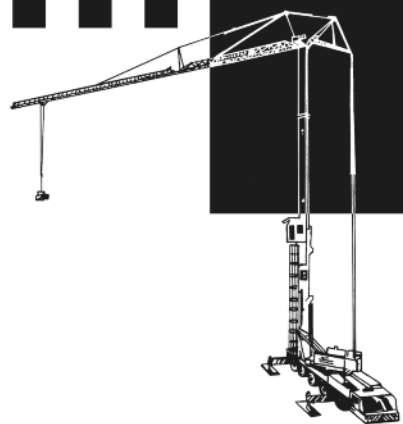
Verplaatsing

De verplaatsing van de Hoekstermolen had zowel organisatorisch als technisch nogal wat voeten in de aarde. Begrijpelijk-kerwijs waren niet alle bewoners van Hal-lum het eens met de verhuizing van hun molen. Er werd een actiegroep opgericht die trachtte een spaak in het wiel te ste-ken. Verder bleek dat er niet alleen een geheel nieuwe fundering nodig was, maar ook dat de Hoekstermolen veel zeer slechte onderdelen had. Beide tafele-menten, de voeghouten, de windpeluw en de spruiten moesten worden vernieuwd. Alle moeilijkheden werden uitein-delijk overwonnen en op 23 mei 2000, toen ik toevallig langs kwam werd het eerste water sinds 1959 op windkracht uit-gemalen.

De molen tijdens de ingebruikstelling op 3 juni 2000.

de kracht van veelzijdigheid

kraanbedrijf

NEDERHOFF

Gouda 0182 - 565 555

www.nederhoff.nl

Inhoudsopgave 2004, zevende jaargang

Paginatabel											
Nummer	1	2	3	4	5	6	7/8	9	10	11	12
Pagina	1	33	121	153	185	217	253	285	321	353	385

Activiteiten

Jaarvergadering van De Hollandsche Molen *J.S. Bakker* 212

Bedrijf en techniek

Vooronderzoek bij metselwerkherstel *dr.ir. C. Groot* 26
Kammen en kwaliteit *Jan M. Van de Griend* 374

Behoud

Molenherstel of Monumentenzorg (6) Monumentenzorg, quo vadis? 9

't Betere Werk

Geldropse molenaars 48
Verkeerd telefoonnummer 48
Wisseling van de wacht op de molen van Zuidland 151
De Overkuip 171
Nogmaals de overkuip 202
Sophia naar de hand gezet *J.S. Bakker* 172
Bilau 181
Van Bussel en Bilau *P.W.E.A. van Bussel* 208
Van Hekelingen naar Zuidland *A. Verrijp* 182
Van rompen en stompem 211
Luien met hulpmiddelen *Sjaak Herman* 243
Kousjesmeel *Martin E. van Doornik* 267
Nogmaals de overkuip *Frank Klören* 282
Het moderne molenleven *Willem Roose* 282
De raadselachtige achtergronden van een mysterieuze molen *jsb* 306
Gerechtelijke uitspraak procedure schuur bij molen De Zandhaas 332
Nogmaals de molen Edens in Winschoten *Martin E. van Doornik* 347
Stilstand molen Lunteren 364

Diversen

Nieuwjaarswens uit 1860 3
Molens in de taal 134
Nieuwsgierig??? 354
Inhoudsopgave zevende jaargang 419

Forum

Streekgeigen *Sjaak Herman* 250

Grensmolens

Brug bedreigt Laarmolen 25
De Laarmolen slaat na anderhalve eeuw weer olie 266
Weg vrij voor sloop molen Aarsele? 396
Oostmolen maakt deel uit van het InterregIII-project 197
Herstel voor unieke Vlaamse schepradmolen 167
Ontmanteling molen Meetkerke 365
De Couchemolen van Zarren maalt kruis af 197
Excursie naar de molendag in Nederland 229
Duitse Open Monumentendag 12 september 300
Onduidelijkheid over restauratie standerdmolen Dornum 167
Duitse Molendag van start in Emden 229
Jaarvergadering molenvereniging Greetsiel 266
Molen Hage wordt onttakeld 49
Molen Hage is onttakeld 133
Restauratie molen Haxtum een stap dichterbij 133
De Hüvener Mühle dringend aan herstel toe 49
Grote plannen in Ithow 133

Nieuwe roeden voor molen Jemgum 365
150-jarig bestaan molen Münkeboe gevierd 365
Molen Nenndorf kan weer malen 229
Deichmühle Norden onttakeld 365
Tegenvaller bij Deichmühle Norden 397
Schilderbeurt voor molen Ostgroßefehn 365
Roedenbreuk Meyers Mühle Papenburg 333
Eerste fase herstel molen Seriem afgesloten 229
Grote beurt voor molen Tjüche 300
Voorjaars schoonmaak in de Peldemühle van Wittmund 229
Vernieuwde Landeswassergesetz bedreigt molens 397
Tenttonstelling in Münster over de Eems 300
Herstel molenhuis molen Südlohn 333

Mens en molen

Oost-West: thuis best- Molen Jan van Cuijk en mulder
Stefan Willems *Bart Hoofs* 244
De molenaars Edens *Bé Oomkens* 246
Janus Kees, een leven met molenstenen *Gerard Sturkenboom* 378

Molensactueel

Bezwaren tegen bescherming molenrompen (vervolg) 4
Bezwaren tegen bescherming molenrompen (vervolg) 36
Bezwaren tegen bescherming molenrompen (vervolg) 123
Bezwaren tegen bescherming molenrompen (vervolg) 155
Bezwaren tegen bescherming molenrompen (vervolg) 187
Bezwaren tegen bescherming molenrompen (vervolg) 219
Bescherming molenrompen (vervolg) 255
Bescherming molenrompen (vervolg) 287
Bescherming molenrompen (vervolg) 355
Bescherming molenrompen (vervolg) 387
Bij het overlijden van Prinses Juliana 155
Koninklijke onderscheidingen 219
Actie De Hollandsche Molen 220
Toewijzingsstop rijksmonumenten 287
Molen(aar)s kunnen werk niet aan 287
Vesting Bourtange staakt bekostiging onderhoud standerdmolen 387
Nieuwe roede voor molen De Jonge Hendrik 387
Nieuwe spruit Farmsum 255
De Witte Molen in Glimmen feestelijk in gebruik gesteld 355
25-jarig jubileum te Kantens 220
Herbouw molen Kolham 220
Steun VSB aanjager voor herbouw molen Kolham 323
Plaatsing windmotoren in de Kropswolderbuitenpolder en de
Westerbroekstermadepolder 155
Windmotor buiten bedrijf 220
Herstel Kikkoman gestart 288
Afscheid Isebrand Nienhuis in Loppersum 38
Molenaar Izebrand Nienhuis overleden 388
Brand op korenmolen Noorderhoogebrug? 355
Omvangrijke restauratie De Korenschoof te Noordlaren van start 388
Exploitant voor molen Onderdendam gezocht 288
Sloop of behoud te Slochteren 220
Verzet sloop molenstomp 255
Meer verzet tegen sloop molenromp Slochteren 288
Onderscheiding stichting Widde Meuln 221
Subsidietoekenning voor restauratie Widde Meuln Ten Boer 256

Molen Thesinge wacht op betere tijden	389	Een beter uitzicht op de molen van Woordes	189
Inzamelingsactie voor poldermolen Goliath groot succes	323	Piet Leeuw overleden	39
Lustrumconcert Molen Zeldenrust Westerwijfwerd	389	Onzekerheden in Doesburg	159
In memoriam G. Ijpmā	287	Gemeente moet in Doesburg doorslag voor herbouw geven	358
Beschermers molen Edens ruiken onraad	188	De stenen molenziekte te lijf in Ede	358
Friese Molenaarsdag 2004	38	Nieuw plan voor terrein molen Concordia	125
Molens in Fryslān goed bezocht tijdens molenaarsdag	188	Eerherstel voor de Eerbeekse of Coldenhovense beek	6
Fries monumentenbeleid	255	Extra geld voor restauratie Mallumsche Molen	190
Zware regenval leidt tot inzet Friese molens	324	Horeca Muldershuis Eibergen mag van Raad van State	325
Subsidie voor het stimuleren van werving vrijwillige molenaars	356	De Hollandsche Molen onderzoekt herbouw molen De Koe in Ermelo	190
Sloop industrieel erfgoed	256	Onderzoek naar inrichten Oudheidkamer in bijgebouwen De Koe	390
Polslootmolen nadert voltooiing	158	Beter voorkomen dan genezen in Garderen	390
Mellemolen te Akkrum in bedrijf gesteld	288	Gemeentelijke herindeling en molenherstel	39
In memoriam Ab Middelkamp	323	De Hoop in Giesbeek wacht op betere tijden in Zevenaar	390
Roeden voor oliemolen Blauwhuis	324	Annexen in Groesbeek	190
Windmotor Heechhiem te Deinum geopend	356	De Hoop in Lunteren wordt middelpunt in nieuwbouwwijk	325
Haensmole Grouw omgevaren	37	Complete restauratie molen te Maurik?	390
Eigendomsoverdracht Haensmole	157	Molensromp Nijkerk verdwijnt?	126
De Eendracht wordt gerestaur(antifis)eed	123	Reacties plannen Molenplein	159
Expositie in Roptamolen	157	Definitief einde molensromp Nijkerk in zicht!	326
Bouw molen in duinen van Vlieland?	157	Wending te goede in toestand Appelse molen	358
Redding voor windmotor Weidum?	38	Stofexplosies in windmolens: een papieren tijger met	
Drentse Molendag 2004	256	gevaarlijke tanden	159
Molenaar Gieterveen overleden	157	Nieuw elan molenstichting Oene	160
Molen Hoogeveen in de verkoop?	356	Nooddak voor molen Renkum	39
Permanente buitenexpositie De Weert	124	De Piepermolen brokkelt af	326
Nieuwe lange spruit voor De Wachter in Zuidlaren	257	Nieuwe kap voor oude molensromp in Renkum	290
Uitbreiding De Wachter Zuidlaren	288	Ruimtegebrek voor de Daamsmolen in Vaassen	6
Eindbedrag financiering museum De Wachter snel in zicht	389	Verval molensromp Varselder eist maatregelen	259
Biotoopconflict Almelo	124	Hoop op herstel in Vorden	160
Nieuwe lange spruit voor De Hoop in Almelo	357	Verplaatsing Wadenoijen vertraagd	126
TNO meet wind Westermolen TNO meet wind Westermolen	124	Twist Wadenoijen voortgezet	259
Verplaatsing Westermolen Dalfsen gaat niet door	257	Molen De Vlijt in Wageningen bestaat 125 jaar	391
Westermolen Dalfsen in de verdrinking	324	Tegenvallers bij restauratie Walderveense Molen	391
Zorgen voor de molens in de gemeente Dalfsen	357	Sloop molensromp onderbouw Wezep	391
Herman Borgman overleden	38	Venemansmolen maakt de 1 miljoen omwentelingen vol	326
Molenstichting zoekt nieuw molenaarsbloed	189	Molen van Baas in Zevenaar op gemeentelijke monumentenlijst	326
Koninklijke onderscheiding voor Frans Knippers	258	Restauratiestop Utrechtse molens	39
Restauratiesubsidie voor Bolwerksmolen Deventer	289	Financiële problemen Utrechtse molenstichting	221
Restauratie watermolen Den Haller	189	Oprichting cultuurfonds Utrecht	291
Europese subsidie redding voor Bolwerksmolen	357	Mogelijke bijdrage herstelplan Utrechtse Molens	358
In memoriam Hein Kienhuis	258	Licht in Utrecht?	391
Prijs voor Overijsselse molenaar	5	Vicieuze cirkels Amerongen	191
Sterrenwacht moet wijken voor maalvaardige molen De Wippe	324	550 Jaar molens in Lopik	191
Veiligheid molen Holten verbeterd	325	Wind uit de wieken bij Montfoortse molen?	359
Molen Fakkert Hoonhorst: van sloop naar behoud	357	Stagnatie opbouw molen Nieuwegein leidt tot raadvragen	259
Instemming bouwplannen Kampen	221	Vragen herbouw De Windhond	260
Verdeeldheid in Kampen	258	Woningbouw ten gunste van herbouw molen Soest	392
Bedrijven bij de molen van Kampen?	289	Veenendaalse molen weer met kap, roeden en een staart...	40
Restauratie Nieuwleusen ophanden	222	Omwonenden Veenendaal gerustgesteld?	127
Historisch onderzoek naar Bisschopsmolen in Oldenzaal	390	Financiële zorgen Stichting Westfriese Molens	127
Molensherstel in Olst	290	Molensweekend Noord-Holland-zuid	291
Besthmenermolen maalvaardig	124	Archeologische vondst Alkmaar	291
Herstel paaltjasker Ossenzijl	124	Bezoekerscentrum Molen van Piet	127
Monumentenstatus Amerikaanse windmotor Raalte	188	Negatieve uitspraak Raad van State over De Otter in Amsterdam	6
Vraagtekens bij kappen bomen rond molen in Usselo	5	Krikken en wrikken voor herbouw molen Amsterdam-Osdorp	326
Kapcompromis bereikt bij Wissink's Mōl in Usselo	290	Molen De Hoop te Den Oever 350 jaar	161
Opleiding molengidsen in Vilsteren	38	350-jarig jubileum molen Den Oever gevierd	260
Molengidsen Vilsteren geslaagd	125	Windbelemmering Sluismolen Windbelemmering Sluismolen	192
Restauratie Windesheimer Molen op handen	258	Herbouw Amerikaan Medemblik	43
Aanwinst voor Passiebloem	38	Man zwaar gewond na klap van molenswiek	128
Verlies voor De Passiebloem	39	Schuur inzet juridisch conflict	261
Biotoopproblemen Passiebloem	125	Bouwvergunning voor woning in molenshuur Santpoort vernietigd	292
Zwolle meet met twee maten	158	Noord-Holland subsidieert Schermer molens	260
Kappen met bomen kappen	189	Nieuwbouwplannen molensmuseum Schermerhorn	292
Windvang Zwolle vastgelegd	325	Herstel Sijbekarspel	222
Molendag Tielerwaard 2004	325	Subsidie voor erfgoedpark Uitgeest	292
Molen Alverna aan het vuur ontsnapt	6	Bezuinigingen Uitgeest: verkoop Dorregeester Molen?	360
Restauratie van de Middelste Molen in Apeldoorn-Loenen	5	Herstel Vijfhuizer Molen	40
Eerste fase restauratie Middelste Molen Loenen voltooid	259	De Stofmolen tijdelijk op zes 'benen'	360
Opening informatiecentrum papier en karton in Apeldoorn-Loenen	259	Noorder G draait en maalt weer als vanouds	192
Hamermolen Ugchelen op gemeentelijke monumentenlijst	290	Cultuurnota Provincie Zuid-Holland	192
Nederlands Openluchtmuseum; de rosoliemolen uit Zieuwent	125	Nieuws van regionale Gemalenstichting Alblasserwaard en	
Opening watermuseum Sonsbeek	190	Vijfheerenlanden (A en V)	128
Sanering Wenumse Beek	126	Restauratieplannen SIMAV	193

Westlandse Molendag	193	Uitstel restauratie molen Sint Philipsland	293
Keurkrijg in Delfland	222	Financiële malaise op Tholen	163
Delfland: molens wegstrepen	<i>J.S. Bakker</i> 316	Molen De Hoop Wolphaartsdijk in de schijnwerpers	394
Rijnlandse Molendag	327	Nieuwe voorzitter Molenstichting Noord-Brabant	43
In memoriam Bertus van den Bos	392	Draaiende molens beloond met premie	130
Molen Hof van Souburg geconsolideerd	128	Brabantse Molenkaart verschenen	262
Restauratiebureaucratie Bergambacht	129	Onderhoudsachterstand en molenaarstekort	195
Vertraagde besluitvorming Goidschalxoord	129	Gewijzigde bestuursamenstelling Molenstichting Land van Heusden en Altena	262
Goidschalxoord inzet brede discussie	223	Molenrestauratieplannen in het Land van Heusden en Altena	294
Snoeiverplichting Gouda	161	25 jaar Peellandse Molenstichting	<i>Gerard Sturkenboom</i> 398
Gouds molennieuws	223	DVD/video molens Peelland	262
T(h)riller in Gouda	224	Geldzorgen Aalstermolen	130
Bomenkap rondom Haastrechtse Molen uitgesteld	360	Raad Waalre besluit op 25 mei	195
Sloop van de Pauw in Groot-Ammers aanstaande	129	Gemeentebestuur Waalre wil molen Aalst kopen	263
Kap en roeden voor De Jonge Sophia	41	Verplaatsing standerdmolen Bergeijk	44
Het wonder in de waard	200	Standerdmolen Bergeijk niet verplaatst	294
Bezwaren tegen bouwplannen bij Rijnenburger Molen afgewezen	360	Herstelbeurt stuw Dommelse Molen	362
Hoekmolen Heicapelle door brand zwaar beschadigd	<i>J.S. Bakker</i> 168	Blauwe stenen voor de Stichting Eerdsemolen in Eerde	131
Brandweer in actie	199	Streep door rekening Stichting Eerdse molen	362
Herstel molen Hei- en Boeicop op zijn vroegst in het najaar	261	Prijs voor vrijwillige molenaars Geldrop	8
Spoedige start restauratie Hei- en Boeicop	328	Restauratieachterstand Geldrop	163
Molenrestant Hargpolder Kethel bedreigt	261	Windmotor of oud ijzer in Genderen?	294
Behoud Hargmolen Kethel?	328	Hoop voor laatste windmotor in Zuid-Nederland	394
Molendag Kinderdijk	327	De molen in Halsteren staat in de steigers	195
Kritiek op bouwplannen bij d'Heesterboom in Leiden blijft	328	Zuid-Hollandse molen Hank stilgezet	226
Gemeenteraad Leiden akkoord met bouwen bij Heesterboom	392	St. Victor in Heeze verlost van populieren	363
Geen villa's bij Dijkmolen in Maasland	7	Streep door trekpleister	226
De Wippersmolen nog verder in het gedrang door nieuwbouwplannen	362	Watermolen naar waterschap	8
Molen Moerkapelle 'opgevaardeerd'	327	Uitstel verkoop Zwartenbergse Molen	131
Wipmolen Moerkapelle ook 'opgevaardeerd'	393	Verval Elderse Molen neemt zienderogen toe	394
Mogelijke sloop calamiteitengemaal en molenfundering te Molenaarsgraaf	361	Wel molenbeschermingszone voor molen Princenhage	45
Restauratieplannen voor de korenmolen van Monster	8	Hoop op behoud Prinsenbeek	226
Korenmolen De Regt gaat weer malen	224	Prijs voor moleneigenaren Spoorдонkse molen	44
Plaatsing kap molen Kortenoord	328	Besluit ontvangstruimte watermolen	195
Nieuwe roeden voor korenmolens Oud-Alblas	293	Akkoord uitbreiding Spoorдонk	227
Bescherming biotoop Oudenhofmolen Oegstgeest nog niet rond	292	Restauratie Sprangse molen	163
Molenaar Klaas Voogd overleden	161	Vertraging Sprang-Capelle	227
Gemeentebestuur Rijnwoude wil van molens af	8	Piet Potters overleden	394
Geen biotoopverbetering voor De Graankorrel in Delfshaven	327	Molenkaart	196
Stoomgemaal Blijdorp opgegraven	393	Herstel gevluht Akkermolen Zundert laat op zich wachten	263
Jaarverslag snuifmolens De Ster en De Lelie over 2003	224	Nieuw leven Molenstichting Limburg	195
In memoriam Jan Kies	40	Limburgse Molendag	295
Schiedamse MCM de Groot-speld postuum toegekend aan Jan Kies	225	Gemengde gevoelens en tegengestelde belangen jubileum De Grauwe Beer	363
'Molens, jenever... en sterke verhalen'	194	Drie Gennepse molens weer in orde	45
De eerste molens op het web	225	Heythuysen geeft extra aandacht aan windmolens	131
Eerste paal molen De Nolet Schiedam	162	Plannen herbouw Uffelse watermolen	131
Afsluiting tweede fase restauratie molen Sommelsdijk	41	Touwtrekken om verplaatsen molen	46
Theater in Spijkenisse	225	Bomen bedreigen molen Keent	295
Restauratie poldergemaal Nieuwkoop	162	Baalsbrugger molen gaat weer malen	295
Restauratie korenmolen Streefkerk speerpunt voor 50-jarige SIMAV	393	Verplaatsing Kesselse molen?	195
Aeolus in de steigers	329	Spelt gat in Limburgse markt	363
Expositie Zevenhuizen	194	De Leeuwenmolen draait weer	295
Expositie Zevenhuizen	360	Toekomstvisie molen Meterik	196
Planschadeverzoek voor molenstomp	41	Conflict Neer opgelost	164
Afscheid en een nieuw begin in Zoetermeer	129	Overeenstemming over restauratie Rothermolen	296
Wisseling van de wacht op de molen van Zuidland	43	Juridisch steekspel Sittard	263
Raadvragen over bouw woning bij molen	43	Bezoekerscentrum Stevensweert	263
'Leven' en 'dood' in Heinkenszand	162	Geen oplossing voor Franse molen Valkenburg	296
Stilstand Windlust	130	Renovatie Franse Molen toch gestart	330
Sjaak Herman neemt afscheid van molen IJzendijke	43	Wachten op molenstichting in Weert	264
Geld over voor Kloetingse molen	329	Oprichting Weerter molenstichting vlotgetrokken	330
Herstelplannen voor molenromp van Kortgene	329	Molen in Castrolanda (Brazilië) maalvaardig	164
Ingebruikstelling molen Kuitaart	261	Praktijkdag arbo-vrijwilligers	46
Canadese rondmalers in Moriaanshoofd	162	Nieuwe molenkaarten van Van Steenberg	47
Nieuwe jas voor molen Nieuwerkerk	330	Nieuwe molenkaarten Van Steenberg	331
Starre houding biotoop Oosterland	261	Nieuwe molenkaarten Van der Drift	164
Buigen of barsten in Ovezande	362	Fotoserie verdwenen molens	227
Opening molencentrum Retranchement	226	Ansichtkaarten uit Duitsland	227
Nieuwe fokken maar geen wind in Souburg	194	Molenkaart	296
Molen Oostkapelle stilgezet	45	Nederlands Molenrestantenbestand	8
Restauratie d'Arke	163	Welkom	36
Ontwikkelingen Serooskerke	194	I.J. de Kramer-prijs	164
Verplaatsing molen Serooskerke voor N57?	293	Tellerstanden	296
Toch restauratie Sint-Annaland en Scherpenisse	330		

Molenuilbeurs	296	Duits molenvernuft	jsb	381
Molenboeken- en molenfotomarkt Zevenhuizen	395	Op Molenpad in de Achterhoek		396
Nieuwe molenkaarten Jacques Tersteeg	395			
Molens Rijnland				
Molenaars gaan en molenaars komen	135	Molenaars aan Rijn en Gouwe (4)	D. Kenbeek	10
De Bosmolen kan weer malen	137	Hoeveel lentes telt De Jonge Sophia	Nico Jurgens	18
De Doeshofmolen in de startblokken	137	Verrassend Winschoten: molen Edens	M.E. van Doornik	238
*t Poeltje klimt uit het dal omhoog	137	De Meerlaanmolen te Gistel 70 jaar	Benoit Delaere	247
Restaurantie overhaal	137	Vijftig jaar geleden verging De Noord	J.S. Bakker	338
*t lopend werk	137	Het slachtoffer voor de Veendermolen	J.S. Bakker	408
Rijnlandse molens in breder verband	138	De Hoekstermolen in de Tjaard van Aylvolder	Jan Hofstra	411
Herintredende molen	233			
De overige molens	234	Van rompen en stampen		
Dubbel feest	235	Voor de Monumentenlijst (113)		52
De overige molens	301	Een klomp tussen de deur (114)	J.S. Bakker	141
Een herboren molentielt	304	Mercurieus, 175 jaar oliemolen Mercurius (115)	J.S. Bakker	272
De overige molens	403	Borgercompagnie: op de wenken bediend (116)	J.S. Bakker	314
	405	Slochteren: zo lang er een romp is, is er nog hoop (118)	J.S. Bakker	370
Papiermolen				
Bilau	jsb	23	Zoeker	
Boek standerdmolen		134	Wilnisser Molen bij Mijdrecht	15
Het ontbrekende hoofdstuk	jsb	180	Weidemolen???	51
Zaanse geschiedenissen		210	Wilnisser Molen bij Mijdrecht	134
Nieuwe 'Op Molenpad' uitgave van Groningen		210	Noordse Wip bij Zevenhoven	180
Molens Appingedam		210	Beltmolen (Afferden?)	206
De belasting op het gemaal in Groningen	Bart Mols	232	pm Rijnland	237
De molens van Deurne	jsb	267	Zaagmolens (Dordrecht?)	268
Film over de molens in De Peel	jsb	318	Watermolen (Friesland)	305
Geschiedenis Adriaens Weert	jsb	349	Heracles-windmotor	334
De Nationale Molengids	jsb	349	Beltmolen	366
De Middelste Molen van Lopik en meer	jsb	350	Poldermolen Zuid-Holland	407
De Twee gebroeders in Roosendaal	jsb	350		

Touwtje d'rom; klaar is Kees!

Bewaart u de Molenwereld ook zo? Of op een stapeltje? In een doos?

Dan bieden wij u een aantrekkelijker oplossing met de magi-clip. Met deze strips kunt u de *Molenwereld* gebruiksvriendelijk bewaren in ordners, een tweerings-, of (beter) een vierrings-ringband; die keus laten we aan u.

Voordelen:

- *Eén jaargang of zelfs meer jaargangen als boekwerk voor het grijpen.
- *Geen perforatiegaten in het tijdschrift, dat u daarmee onbeschadigd houdt.
- *Gemakkelijk in- en uitnemen van de losse tijdschriften om, bijvoorbeeld, iets te kopiëren.
- *Niet alleen toepasbaar voor de *Molenwereld*, maar voor alle tijdschriften op A4-formaat (292 x 210 mm).

De prijs?

Abonnees of donateurs betalen € 4,50 exclusief porto, niet-abonnees € 5,65 voor 1 set van 12 clips (de twaalfde kunt u gebruiken voor de index).

Wijze van bestellen:

Als u als abonnee/donateur 1 set van 12 stuks wilt ontvangen, dan dient u € 5,60 (inclusief porto) over te maken op Post bankrek.no. 4506935 of bankrek.no. 3750.30.867 f.n.v. Stichting Molenwereld te Moerkapelle. Wilt u 2 sets dan € 10,-, 3 sets € 15,-, 4 sets € 19,50. Als u 5 sets wilt dan betaalt u € 22,50. Wilt u nog meer sets, dan betaalt u het gewenste aantal maal € 4,50. Niet-abonnees dienen respectievelijk € 6,50; € 12,-; € 18,-; € 23,- en gewenste aantal x € 5,50 te betalen. Voor overige landen in Europa zijn deze bedragen te vermeerderen met € 0,5 in verband met de hogere portokosten.

N.B. Wij leveren alleen de magiclips, aangezien de verzendkosten voor de ringbanden te hoog zijn.

MOLENSTEEN- MAKERIJ

Voor de beste kunstmaalstenen
als ook blauwe basaltlava maal-
stenen.

Tevens zeer snel en vakkundig
scherpen van uw molenstenen
én maaltechnische adviezen.

Werkplaats: Rijksweg 146
6586 AB Plasmolen, Nederland
Telefoon: 024 - 696 36 54
Fax: 024 - 696 36 57

Privé: Hatertseveldweg 103
6531 ZD Nijmegen (NL)
Telefoon: 024 - 378 69 28
GSM 06 53 66 76 86

Te koop

Bijzonder mooie houten verticale mengketel.

Met riemaandrijving.
Inhoud ca 1000 kg meel.
Diam. 120 cm.

Molenaar Hans Dobbe - Molen
"De Vlijt" Wageningen - tel 0317-418120.

h.dobbe@molendevlijt.nl

Bij de omslag voorzijde: Friese molen-
schoonheid! De molen die sinds 2000
de Tjaardt van Aylvopolder siert en
eerder in Hallum heeft gestaan
(foto P.G.M. van der Drift).

Bij de omslag achterzijde: De in 1798
gebouwde standerdmolen van Alphen
a/d Maas. In 1963 is de molen in zijn
geheel (op de roeden na) 25 m.
verplaatst. Dat ging nog klassiek: met
handlieren. Een kraan kwam er niet
aan te pas. Als men dit eens vergelijkt
met het hijsmateriaal van nu!
(foto H. van Steenberg)

Doe mee! Win een abonnee!!

Als u een abonnee werft voor de Molenwereld dan doen wij ook wat voor u!
Iedere nieuwe abonnee, dat wil zeggen iemand die voor het eerst abonnee op de
Molenwereld wordt, levert de aanbinger een bonus op.

U kunt dan kiezen uit:

- * de poster *Molens bij Dordrecht* van een zeer bijzondere foto uit augustus 1866,
formaat 63 bij 29 cm, afgedrukt op zwaar papier en ongevouwen
toegezonden in een koker,
- * een **ringband met magiclips** voor het bewaren van tijdschriften, zoals
weergegeven in *Molenwereld* 2002-12,
- * Een premie van **€ 5,-** te verrekenen met het abonnementsgeld over 2005.

De poster of de ringband wordt u zo snel mogelijk toegezonden nadat de
betaling van de nieuwe abonnee is ontvangen. Vanzelfsprekend geldt deze
aanbieding voor iedere abonnee die u aanbrengt.

BON

Ik geef als nieuwe abonnee op voor de *Molenwereld*:

Naam:.....voorl.:.....(m/v)

Adres:.....

Postcode:..... Plaats:.....

Als bonus ontvang ik:

- de poster *Molens bij Dordrecht, augustus 1866.*
- een ringband met magiclips voor het bewaren van tijdschriften.
- Een premie van € 5,- te verrekenen met het abonnementsgeld over 2004.
(Aankruisen hetgeen wordt gewenst)

Afzender

Naam:.....voorl.:.....

Adres:.....

Postcode:..... Plaats:.....

Deze Bon - of een kopie ervan - kan, desgewenst portvrij, ingestuurd worden aan:

Stichting MOLENWERELD
Antwoordnummer 12104
NL-2740 WD MOERKAPPELLE

MOLEN *Wereld*

